

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ანა ბაქანიძე

აფხაზეთის პრესა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
მოვლენების კონტექსტში
(1989 წლის პერიოდულ გამოცემათა მიხედვით)

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია მასობრივი
კომუნიკაციისა და მედიის კვლევების მაგისტრის აკადემიური
ხარისხის მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: ასოცირებული პროფესორი მარი წერეთელი

თბილისი, 2018

ანოტაცია

სამაგისტრო ნაშრომის კვლევის საგანს წარმოადგენს 1989 წელს აფხაზეთის რეგიონში გამომავალი პრესა და მასში ასახული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები.

გამოქვეყნებულ მასალებზე ჩატარებული კვლევის შედეგად დადგენილია, თუ რა სიხშირით, რა კონტექსტში წერდა აფხაზეთის პრესა ქვეყანაში მიმდინარე საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების შესახებ, რამდენად ფიქსირდებოდა განსხვავებული აზრი, როგორი იყო ავტორების შეფასება, როგორ იქმნებოდა პრესის დღის წესრიგი, რა ფრეიმებს გვთავაზობდა მედია საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების ასახვისას. კვლევის ძირითადი მეთოდია მასალის შინაარსობრივი (კონტენტ) ანალიზი.

კვლევით დადასტურდა ჰიპოთეზა, 1989 წლების აფხაზეთის პრესა განიცდის, საბჭოთა იდეოლოგიის გავლენას. ჟურნალისტები მოკლებულნი არიან თემათა თავისუფალ არჩევანს, პრესის დღის წესრიგი უმეტეს შემთხვევაში აგებულია პარტიისა და ხელისუფლების დღის წესრიგით, გამოსვლების, ბრიფინგების საფუძველზე, სტატიებში უხვადაა შემოთავაზებული იდეოლოგიური გავლენებით შექმნილი ფრეიმები.

საგაზეთო პუბლიკაციებში მხოლოდ ნაწილობრივ აისახებოდა ის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები, რომლებიც მთელი ქვეყნისთვის იყო აქტუალური, მხოლოდ ბოლო პერიოდში, 1989 წლის მეორე ნახევრიდან იგრძნობა მეტ-ნაკლები დამოუკიდებლობა და იდეოლოგიის წნეხისგან გათავისუფლების ტენდენცია. ასევე, ბოლო პერიოდში იზრდება ქვეყანაში მიმდინარე პროცესების ასახვისა და გამოხატვის სიხშირე.

Annotation

Subject of the research of the Master's work is the press, being published in Abkhazian region during 1989 and the socio-political events reflected in it.

Research of published materials revealed how often and in what context Abkhazian press was elucidating socio-political events taking place in the country; how the different opinion was stated, how the authors were evaluated, how the press agenda was created, what were the frames that media used during describing public-political events. The main method of the research is the content analysis of the material.

The research put forward following hypothesis - Abkhazian press of 1989 was experiencing the influence of the Soviet ideology. The Abkhazian media of this period did not create agenda, the agenda was mainly created by the government; journalists were not free in choosing the topics, press agenda in most cases was dictated by the party and the government, articles were full with ideological influences.

The newspaper publications only partially reflected the socio-political events that were urgent for the whole country; only later, from the second half of 1989, feeling of independence appeared among people and the tendency towards releasing from the pressure of ideology began. Besides, in recent years, reflection of current processes taking place in the country became more frequent.

სარჩევი

1. შესავალი ----- 5 გვ.
2. კვლევის პროცესი და ეტაპები ----- 7 გვ.
3. თავი I. ლიტერატურის მიმოხილვა ----- 8 გვ.
  - 1989 წლის 25 თებერვლის მიტინგი თბილისში
  - ლიხნის ყრილობა
  - აპრილის საპროტესტო გამოსვლები
  - 1989 წლის ზაფხულის ტრაგიკული მოვლენები აფხაზეთში
  - სხვა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები
4. თავი II - კვლევის მეთოდოლოგია ----- 16 გვ.
  - კვლევის ძირითადი მეთოდი
  - თეორიების, მეთოდებისა და ტერმინების განმარტებები
  - კონტენტ-ანალიზი (შინაარსობრივი ანალიზი)
  - თეორიული ჩარჩო - ფრეიმინგის თეორია
  - კვლევის მიზანი
  - საკვლევი მასალები და საკვლევი პერიოდი
  - საკვლევი კითხვები და ჰიპოთეზები
  - რაოდენობრივი და თვისებრივი კვლევის შედეგები
5. თავი III – კვლევის ძირითადი ნაწილი ----- 30 გვ.
6. თავი IV - დასკვნა ----- 77 გვ.
7. გამოყენებული ლიტერატურა ----- 82 გვ.

შესავალი

მე-20 საუკუნის 80-იან წლებში საბჭოთა ხელისუფლებამ მიხეილ გორბაჩოვის ხელმძღვანელობით გამოაცხადა ე.წ. „პერესტროიკა“ (გარდაქმნა), რაც საბჭოთა პოლიტიკური და ეკონომიკური სისტემის შეცვლას გულისხმობდა რეფორმების გზით. გარდაქმნის გეგმა ვერ განხორციელდა, პირიქით, მან გამოამჟღავნა წევრ სახელმწიფოებში წლების განმავლობაში შეკავებული და დაგროვებული პრობლემები, მათ შორის ერების სწრაფვა დამოუკიდებლობისაკენ.

1978 წლის მოვლენების შემდეგ გააქტიურდა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ორგანიზაციები და ისინი აშკარა ბრძოლის ასპარეზზე უკვე 1988-1989 წლებში განვითარებული მოვლენებისას გამოვიდნენ.

საბჭოთა საქართველოს მოსახლეობისთვის უჩვეულო იყო ასეთი ღია მანიფესტაციები და გამოსვლები, მიუხედავად, თუნდაც უახლოეს წარსულში განვითარებული 1978 წლის 14 აპრილის მოვლენებისა. სამთავრობო პრესის ოფიციალის, მოჩვენებითი საჯაროობის და შელამაზებული რეალობის საპირისპიროდ კი, მედიისთვის იმ პერიოდში წარმოუდგენელი რეალობა იყო ობიექტური, ანალიტიკური და კრიტიკული მასალის შექმნა. არადა, ახალი რეალობა მოითხოვდა საზოგადოებრივი აზრის მედიაში ასახვას, დამოუკიდებლობის იდეაზე აშკარა საუბარს, ქართულ-აფხაზური მშვიდობიანი თანაცხოვრების პროპაგანდას, ისტორიის შეხსენებას.

1989 წელი აღმოჩნდა გარდამტეხი საქართველოს უახლეს ისტორიაში, ამ წელს მიმდინარე მოვლენებმა ცხადი გახადა, რომ შორს არ იყო საბჭოთა საქართველოს ისტორიის დასასრული და მეორე მხრივ, ამ დროს აქტიურად დაიწყო ახალი, დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიის ათვლა. უაღრესად საინტერესოა ამ პერიოდის მედიის კვლევა, მედიის, რომელიც აღნიშნული მოვლენების რეკონსტრუქციისთვის საუკეთესო წყაროა, მედიის, რომელიც ათწლეულების მანძილზე იყო პარტიული იდეოლოგიის გამტარებელი და

უეცრად ახალი არჩევანის წინაშე დადგა: ან გაეგრძელებინა ძველი კურსი, ან შეესრულებინა თავისი ჭეშმარიტი ფუნქცია და ქვეყანაში მიმდინარე საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების ობიექტური ამსახველი გამხდარიყო. ეს არის უაღრესად საინტერესო პერიოდი არა მხოლოდ საქართველოს უახლესი ისტორიის, არამედ მასმედიის ისტორიის შესწავლის თვალსაზრისითაც.

კიდევ უფრო საინტერესოა ამ პერიოდის აფხაზეთის რეგიონში მიმდინარე მოვლენები და აფხაზეთის პრესის კვლევა, რადგან, ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის გააქტიურების პარალელურად, აფხაზეთში აქტიურდებოდა სეპარატისტული იდეოლოგიაც. საბოლოოდ, 1989 წელს განვითარებულსაზოგადოებრივ მოვლენებს შედეგად საქართველოს უახლეს ისტორიაში ორი მთავარი მოვლენა: დამოუკიდებლობის აღდგენა და აფხაზეთის ომი მოჰყვა.

ამრიგად, საინტერესოა, როგორ აისახა ქვეყანაში მიმდინარე პროცესები აფხაზეთში გამოძვალ პრესაში, როგორ მწიფდებოდა კონკრეტული საკითხები პრესის მასალათა მიხედვით, როგორია აფხაზეთის რეგიონში მოქმედი თანადროული გამოცემების პუბლიკაციათა მთავარი აქცენტები, ძირითადი გზავნილები, ტენდენციები და დისკურსი. რა რაოდენობით, რა სიხშირითაა წარმოდგენილი ქვეყანაში მიმდინარე საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები აფხაზურ პრესაში და რამდენად ობიექტურია ეს მასალები.

კვლევის პროცესი და ეტაპები

ნაშრომი, სამუშაო პროცესის შესაბამისად, იყოფა სამ ძირითად ნაწილად და ოთხ ძირითად ეტაპს მოიცავს:

I ეტაპი -1989 წლის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების მიმოხილვა - პირველ ეტაპზე დავამუშავეთ სათანადო ისტორიოგრაფიული ლიტერატურა საქართველოს უახლესი ისტორიის საკითხებზე და განვსაზღვრეთ ის ძირითადი მოვლენები, რომლებიც ჩვენი საკვლევი პერიოდის განმავლობაში იყო აქტუალური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ასპექტით მთელი ქვეყნის მასშტაბით;

II ეტაპი - მედიის მასალების კონტენტ-ანალიზი: მეორე და ძირითად ეტაპზე დავამუშავეთ 1989 წელს აფხაზეთში გამომავალი პრესის მასალები, შინაარსობრივი ანალიზის მეთოდით;

III ეტაპი - პირველწყაროთა ზეპირი ისტორიების დამუშავება: მესამე ეტაპზე ჩავწერეთ ზეპირი ისტორიები საკვლევ პერიოდში აფხაზეთში მცხოვრები სხვადასხვა პროფესიის წარმომადგენელთაგან, რათა განგვესაზღვრა: ერთი მხრივ, რა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური პროცესები მიმდინარეობდა აფხაზეთში და, მეორე მხრივ, ახდენდა თუ არა გავლენას, ზოგადად, ქვეყანაში მიმდინარე პოლიტიკური პროცესები საკუთრივ? აფხაზეთის მოსახლეობაზე, ასევე, შევეცადეთ პირველწყაროებზე დაკვირვების საფუძველზე, წარმოგვეჩინა, თუ როგორ აისახებოდა ეს მოვლენები აფხაზეთის პრესაში.

IV ეტაპი - შეჯამება: მესამე ეტაპზე შევეცადეთ მოკლედ ჩამოგვეყალიბებინა დამუშავებული მასალების შედეგად მიღებული დასკვნები და მიგნებები, გვეჩვენებინა საკვლევ მასალების ანალიზის შედეგად მიღებული საბოლოო შედეგი.

თავი I

ლიტერატურის მიმოხილვა

საქართველოს უახლესი ისტორიის, განსაკუთრებით კი, 80-90-იან წლებში აფხაზეთში მიმდინარე საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების შესახებ არაერთი კვლევა არსებობს. ამ თემებზე მუშაობენ ისტორიკოსები: დიმიტრი შველიძე, ზურაბ პაპასკირი, ჯემალ გამახარია, ნოდარ ნათამე და სხვები. თუმცა, ისტორიული ნაშრომების პარალელურად, არ არის შესწავლილი აღნიშნული პერიოდის აფხაზური მედია საქართველოს დამოუკიდებლობის წინარე პერიოდის პრესის კონკრეტული გამოცემები დღემდე არ არის გამოკვლეული და გაანალიზებული. არსებული კვლევები ძირითადად ისტორიოგრაფიული ხასიათისაა. შესაბამისად, წარმოდგენილი კვლევა აქტუალურია და სიახლეს წარმოადგენს.

„ე.წ. „პერესტროიკის“ პერიოდში კრემლის ხელმძღვანელობა მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ აუცილებელი იყო რადიკალური ცვლილებების გატარება ცხოვრების ყველა სფეროში, მათ შორის საბჭოთა პოლიტიკურ სისტემაშიც. შედეგად, გამოცხადდა საჯაროობისა და დემოკრატიზაციის კურსი“ (კაპანაძე გ, ქართული მედია და დემოკრატიზაციის პროცესი საქართველოში. თბილისი 2004). გარდაქმნის პროცესებმა ხელი შეუწყო სამოქალაქო აქტივიზმის ზრდას, ეროვნული მოძრაობის გააქტიურებას: დისიდენტური ჯგუფები პოლიტიკურ პარტიებად ყალიბდება, იწყება ღია ბრძოლა საბჭოთა რეჟიმის წინააღმდეგ.

„საბჭოთა კავშირში დაწყებული გარდაქმნის პროცესი, უპირველეს ყოვლისა, საჯაროობის კურსის გატარებას ნიშნავდა. გზა უნდა გაეხსნათ აზრის, შეხედულებების თავისუფლად გამოთქმისა და დასაბუთებისათვის. სუსტდებოდა საბჭოთა ცენზურის როლი. საჯაროობის პრინციპმა ხელი შეუწყო საზოგადოებრივი აზრის თავისუფლებას. დაიწყო სხვადასხვა მიზნებისა და შეხედულებების გამომხატველი პოლიტიკური ჯგუფებისა და ორგანიზაციების

ჩამოყალიბების პროცესი. მათ იმხანად არაფორმალურებს, არაფორმალურ გაერთიანებებს უწოდებდნენ.

1988–1989 წლებში საქართველოში საფუძველი ჩაეყარა მრავალპარტიულ სისტემას. არენაზე გამოვიდნენ: ეროვნული დამოუკიდებლობის პარტია(ლიდერი ირაკლი წერეთელი), სახალხო ფრონტი(ნოდარ ნათაძე), წმინდა ილია მართლის საზოგადოება, შოთა რუსთაველის საზოგადოება(აკაკი ბაქრაძე) და სხვა. ზოგიერთი პარტია ადრე იყო დაარსებული და იმხანად შეექმნა ლეგალური საქმიანობის შესაძლებლობა. მათ რიცხვს განეკუთვნებოდნენ: რესპუბლიკური პარტია(ვახტანგ ძაბირაძე), ეროვნულ–დემოკრატიული პარტია(გიორგი ჭანტურია) და სხვ. საქართველოში საფუძველი ეყრებოდა მრავალპარტიულ სისტემას, რაც ეროვნული და დემოკრატიული მოძრაობის თანამდევ პროცესს წარმოადგენდა“ (გურული ვ. საქართველოს ისტორია, XX საუკუნე, სახელმძღვანელო ისტორიის ფაკულტეტის სტუდენტებისთვის. თბილისი, არტანუჯი. 2003. გვ. 217 –218)

ამ პერიოდის სამთავრობო გამოცემები არ იყო მრავალფეროვანი და „საჯაროობა“ თავიდან მხოლოდ იმაში გამოიხატებოდა, რომ სხდომის ოქმებსა და დადგენილებებს აქვეყნებდა ხოლმე. საპირისპირო ხასიათის იყო პარტიული პრესა. მართალია, მასშიც ქვეყნდებოდა სხდომის ოქმები, დადგენილებები და განცხადებები, რადგან აღნიშნული გამოცემები, მეტწილად, პარტიულ ინტერესს ატარებდა, მაგრამ მრავალფეროვანი თემატიკითა და პრობლემების სააშკარაოზე გამოტანის ტენდენციით გამოირჩეოდა.

ქვემოთ მოკლედ წარმოვადგენთ იმ ძირითად საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ მოვლენებს, რომლებიც საკვლევ პერიოდში აღინიშნებოდა და სავარაუდოდ, უნდა ასახულიყო ბეჭდურ მედიაში:

- **1989 წლის 25 თებერვლის მიტინგი თბილისში**

1989 წლის 25 თებერვალს, საქართველოს გასაბჭოების დღეს, თბილისში დიდი სამგლოვიარო მიტინგი მოეწყო. მასში ძალიან ბევრმა ადამიანმა მიიღო მონაწილეობა. უნივერსიტეტთან შეკრებილებს სიტყვით მიმართეს ეროვნული მოძრაობის ლიდერებმა. მომიტინგეებმა ისაუბრეს ბოლშევიკური რუსეთის მიერ საქართველოს ანექსიაზე. წაიკითხეს გაეროსა და მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების მთავრობებისადმი გასაგზავნი დეკლარაციის ტექსტი საქართველოს საერთაშორისო უფლებების აღდგენის მოთხოვნით, რასაც 10000-ზე მეტმა ადამიანმა მოაწერა ხელი. 1989 წლის 25 თებერვლის ამ მანიფესტაციას მოჰყვა მოძრაობის ლიდერების დაკავება რამდენიმე დღით.

„ეს მიტინგი და აქცია იყო უკანასკნელი დიდი ღონისძიება ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობისა, რომელიც უსისხლოდ დამთავრდა. ვერ ვიტყვი ზუსტად, რა ნიშნებით, მაგრამ იმ დღეს ჰაერში უკვე იგრძნობოდა, რომ ხელისუფლების კურსი შეცვლილია ან რადიკალურად იცვლება დეპრესიისკენ. მიზეზი 25 თებერვლის აქცია-რეფერენდუმი იყო, რომელმაც ნათლად გამოაჩინა, რომ ქართველ ხალხს სსრკ-ში ყოფნა არ სურს. რატომ არ მოხდა იმ დღეს დარბევა არ ვიცი. შესაძლოა ე.წ. „ბეწვის ხიდი“ შემთხვევით არ ჩატყდა. შესაძლოა, რეპრესია გადაიდო იმ დროისთვის, როცა თავმოყრილი იქნებოდა შესაფერისი ძალა, რომ დარბევისთვის ჭეშმარიტად მასშტაბური ხასიათი მიეცა. მთავარი ფაქტორი რეპრესიის გადადებისა მაინც ის იყო, რომ მას ხანგრძლივი გააზრება, დაგეგმვა და დოკუმენტური გაფორმება სჭირდებოდა“ (ნ. ნათაძე, „რაც ვიცი“ (ფაქტები და ანალიზი), თბ. 2002, გვ. 63);

- **ლიხნის ყრილობა**

1989 წლის 18 მარტს, გუდაუთის რაიონის სოფელ ლიხნში გაიმართა აფხაზების დიდი შეკრება, სადაც მიიღეს მიმართვა საბჭოთა კავშირის უმაღლესი ხელმძღვანელობის სახელზე და ამ მიმართვაში საბჭოთა კავშირის ფარგლებში, საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკისგან აფხაზეთის

ავტონომიური რესპუბლიკის გამოყოფა მოითხოვეს. ლიხნის წერილს ხელს აწერდა აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის კომპარტიის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი ბორის ადლეიბაც.

„ლიხნის ყრილობაზე მიღებული „მიმართვა“ იყო საქართველოსა და ქართველი ხალხის მორიგი ტრადიციული დაბეზღება. აფხაზი სეპარატისტები აფხაზი ხალხის თავზე დატეხილ ყველა უბედურებაში ქართველ ერს ადანაშაულებდნენ და მოითხოვდნენ აფხაზეთის საქართველოსგან გამოყოფას. თვით აფხაზთა მუჰაჯირობის ტრაგედიაც კი, საქართველოსა და ქართველებს ბრალდებოდა. „ლიხნის თავყრილობაზე“ მიღებულმა გადაწყვეტილებებმა აფხაზეთის ქართველი მოსახლეობისა და სრულიად საქართველოს მოსახლეობის აღშფოთება გამოიწვია. სიტუაცია თანდათან იძაბებოდა. ცხადი გახდა, რომ ერთხელ და სამუდამოდ დასრულდა ის დრო, როდესაც აფხაზეთის და საქართველოს დანარჩენი მოსახლეობა გულგრილად ეკიდებოდა აფხაზ სეპარატისტთა გამობტომებს“ (ლევანიზორია, „აფხაზურისეპარატისტულიმოძრაობა“ (1945–1993 წწ.), თბ. 2015, გვ.90).

1989 წლის 25 მარტს ქალაქ სოხუმში გაიმართა ქართული მოსახლეობის მრავალათასიანი საპროტესტო მიტინგი, თუმცა, არც ლიხნის ყრილობა და არც სოხუმის მიტინგი, პრაქტიკულად, არ ასახულა ჩვენ მიერ დამუშავებულ აფხაზეთის გაზეთებში.

- **აპრილის საპროტესტო გამოსვლები**

18 მარტის ლიხნის მიმართვის შინაარსის გახმაურებამ მთელ საქართველოში მღელვარება გამოიწვია, განსაკუთრებით კი, აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში, სადაც მოსახლეობის უმრავლესობას ქართველები შეადგენდნენ. 1989 წლის 1 აპრილს მათი საპროტესტო მიტინგი გაიმართა რუსეთის საზღვართან, დაბა ლესელიძეშიც და ამ მიტინგიდან მომავალ ავტობუსებს, საიდანაც საქართველოს სამფეროვან დროშებს აფრიალებდნენ, სოფელ ლიხნის გადასახვევთან აფხაზების ჯგუფმა ქვები დაუშინა.

3 აპრილს სოხუმის ცენტრში მოეწყო დიდი მიტინგი, სადაც სიტყვით გამოვიდნენ ეროვნული მოძრაობის ლიდერები. მიტინგის დასრულების შემდეგ ისინი შეთანხმდნენ, დედაქალაქში 4 აპრილიდან დაწყებულიყო მასობრივი პოლიტიკური აქციები. აქციების მიზანი აფხაზეთში მცხოვრები ქართველებისათვის სოლიდარობის გამოცხადება და ლიხნის შეკრების ორგანიზატორების დასჯა უნდა ყოფილიყო. პროტესტის ტალღამ რუსთაველზე, მთავრობის სახლთან გადაინაცვლა. თბილისში მიმდინარე აქციაზე აფხაზეთის საკითხმა უკან გადაიწია და მთავარი მოთხოვნა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენა გახდა.

„აქცია დაიწყო 1 აპრილს. მუდმივი მღელვარე მიტინგი იყო მედინსტიტუტის წინ, აფხაზეთის ამბების გამო. 4 აპრილს იგი მსვლელობით წამოვიდა მთავრობის სასახლისკენ. კოლონას ილია ჭავჭავაძის საზოგადოება ხელმძღვანელობდა და მიუძღოდა. 7 აპრილს სადამოს ცნობილი იყო, რომ თბილისში დამსჯელი ნაწილები ჩამოფრინდნენ. იმავე დღეს, მანამდე ცოტა ხნით ადრე, ავტომანქანებისა და საბრძოლო ტექნიკის გამოყენებით რამდენიმე დამაშინებელი ოპერაცია იყო ჩატარებული. იგივე გამეორებულ იქნა მეორე დღეს, 8 აპრილს და ამან ღამის მთეველი მასა გაზარდა, რადგან მოშიმშილეთა უპატრონოდ დატოვება არ უნდოდათ.“ (ნ. ნათაძე, „რაც ვიცი“ (ფაქტები და ანალიზი), თბ. 2002, გვ. 68);

- **9 აპრილი**

5 აპრილიდან საპროტესტო გამოსვლებმა განსაკუთრებული მასშტაბები შეიძინა მთავრობის სახლის წინ. 9 აპრილს საბჭოთა ჯარისკაცებმა დაარბიეს და დახოცეს მშვიდობიანი მომიტინგეები, 11 საათზე თბილისში გამოცხადდა კომენდანტის საათი, მაგრამ ცნობა მოსახლეობას ადგილობრივი ტელევიზიით კომენდანტის საათის მოქმედების შესახებ მიეწოდა მხოლოდ 22 საათსა და 15 წუთზე. ქალაქის სამხედრო კომენდანტად დაინიშნა გენერალი იგორ როდიონოვი. აქციის დარბევისას გამოიყენეს მომაკვდინებელი იარაღი: ქიმიური

საშუალებები, სასანგრე ბარები, ცეცხლსასროლი იარაღი, ჯავშანტრანსპორტიორები და ტანკები: „9 აპრილი, ერთი მხრივ, იყო ქართველების დასჯა 25 თებერვლის გლოვისთვის და მათი იმპერიის მორჩილებაში დაბრუნების მცდელობა, მეორე მხრივ, ეს იყო ლახვარი სსრკ სამხედრო წრეების გულში, რომელმაც დიდად შეუწყო ხელი „პერესტროიკის“ მომხრეთა გამარჯვებას თავისი ქვეყნის სამხედრო კასტაზე. ამ მიზნისთვის ქართველ მოქალაქეთა სისხლის შეწირვა საუკეთესოდ ეთანადება ყველა იმის სულისკვეთებასა და პრინციპებს, ვისაც მიზანი საშუალების გამართლებად მიაჩნია“ (ნ. ნათაძე, „რაც ვიცი“ (ფაქტები და ანალიზი), თბ. 2002, გვ. 69);

- **1989 წლის ზაფხულის ტრაგიკული მოვლენები აფხაზეთში**

1989 ზაფხულში სიტუაცია საქართველოს აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში უკიდურესად დაიძაბა. ერთ-ერთი საბაზი სოხუმის უნივერსიტეტის ქართული სექტორის თბილისის უნივერსიტეტის ფილიალად გამოცხადების ინიციატივა აღმოჩნდა. 1989 წლის ივლისში სოხუმში ერთდროულად ქართველებისა და აფხაზების მიტინგები გაიმართა... 1989 წლის ივლისში დანებითა და სანადირო თოფებით შეიარაღებული აფხაზები მშვიდობიან ქართველ მომიტინგეებს მიუვარდნენ. განვითარებული მოვლენების დროსდაიღუპა „ილია ჭავჭავაძის საზოგადოების“ აფხაზეთის ფილიალის ხელმძღვანელი ვოვა ვეკუა და მასთან ერთად კიდევ რამდენიმე ქართველი (წყარო: ბლოგი - „დამოუკიდებლობის გაკვეთილები, <https://lessonsgeo.wordpress.com>) აღნიშნულია, რომ „15-16 ივლისს სოხუმში შეტაკება მოხდა, რომელსაც ცხრა ქართველის და ექვსი აფხაზის სიცოცხლე შეეწირა. იგი იმით დაიწყო, რომ მკვეთრად ანტიქართულად განწყობილმა აფხაზურმა ბრბომ ზურგიდან მიიტანა იერიში ქართველ აბიტურიენტებზე, რომლებსაც განცხადებები შეჰქონდათ ქართულ უნივერსიტეტში ჩასარიცხად. მოკლეს ვოვა ვეკუა - ახალგაზრდა მათემატიკოსი და სოხუმის უნივერსიტეტის ლექტორი, აფხაზეთის ქართველების ერთ-ერთი ლიდერი”.

ამ პირველ მასობრივ მკვლევლობას მთელი საქართველოს, განსაკუთრებით კი დასავლეთის აზვირთება მოჰყვა. „ღალიბგაზე გადასასვლელ ხიდთან, როგორც გვიამბობდნენ, 50 ათასამდე საბრძოლველად გამზადებული ადამიანი შეიყარა. რუსები იმედოვნებდნენ ამ მასის ხიდზე გადასვლას იქვე ოჩამჩირის რაიონის აფხაზური დასახლების ზონაში და გზაზე ერთი ან ორი ასეული მეავტომატე ჰყავდათ ჩასაფრებული. ეს მეავტომატეები ამ მოძრაობას ალბათ ვერ შეაჩერებდნენ, რადგან იგი, უთუოდ, გზის აქეთ-იქით ფართო ფრონტით გაიშლებოდა. მაგრამ ეს სტიქიური მოქმედება, ცხადია მაინც ყოველმხრივ არასასურველი იყო. ერთ-ერთი გადამწყვეტი ფაქტორი, რომელმაც ეს უაღრესად აღელვებული მასა ხიდს აქეთ შეაჩერა, ის იყო, რომ მას წინ მერაბ კოსტავა გადაეფარა” (ნ. ნათამე, „რაც ვიცი” (ფაქტები და ანალიზი), თბ. 2002, გვ. 75).

- **სხვა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები**

ცხადია, ზემოთ ჩამოთვლილი მოვლენების გარდა, იყო ბევრი სხვა მნიშვნელოვანი ამბავი, რომელმაც განსაზღვრა საქართველოს მომავალი. თუმცა, ამ მოვლენების უმეტესობა, აფხაზეთში გამომავალ გაზეთებში არ ასახულა. ზოგადად, იმ პერიოდის პრესას ერთი ტენდენცია ახასიათებდა, აქტიურად იჩქმალეობდა ბევრი საკითხი, მაგალითად, თბილისში გამომავალი გაზეთები, ცხადია, ხელისუფლების გავლენით, შეძლებისდაგვარად არ ახმაურებდნენ აფხაზეთში მომხდარ ამბებს, ხოლო აფხაზეთში გამომავალი გაზეთები, ნაკლებად აშუქებდნენ დანარჩენ რეგიონებში მიმდინარე საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ მოვლენებს.

ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობას და ზოგადად, ქართველ ხალხს, საბჭოთა ხელისუფლებამ გაუხსნა რამდენიმე „ფრონტი”, რომელიც უამრავ სირთულეს ქმნიდა დამოუკიდებლობისაკენ მიმავალ გზაზე: „9 აპრილიდან კომუნისტები ხელისუფლების გადავარდნამდე საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის შემკავებელი იყო მუდმივი ოთხი ფრონტი: ქვემო ქართლის პრობლემა, აფხაზეთის პრობლემა, ცხინვალის

პრობლემა და მუსლიმანი მესხების პრობლემა, მეხუთე ნელი მოქმედების ბომბი - ჯავახეთის სომხობა - რუსებს დროის იმ მონაკვეთში არ აუმუშავებიათ. თუმცა, მისი ამუშავების შიში და მოლოდინი არც ერთი საათით არ გამქრალა“ (ნ. ნათაძე, „რაც ვიცი“ (ფაქტები და ანალიზი), თბ. 2002, გვ. 85).

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი მოვლენებისა, იყო სხვა ფაქტები, რომლებიც თან სდევდა ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობას და შეადგენს 1989 წლის საქართველოს ისტორიის ნაწილს, კერძოდ: ჯარში გაწვეული ბიჭების დაცვის საკითხი, „ადამიანის უფლებათა“ კონფერენცია ლენინგრადში, ჯოხარ დუდაევის ჩამოსვლა თბილისში, მერაბ კოსტავას სიკვდილი და ა.შ. ამ მოვლენებიდან, თითქმის არცერთი არ ასახულა აფხაზეთში გამომავალ გაზეთებში, გარდა მერაბ კოსტავას ტრაგიკული სიკვდილისა.

თავი II

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევისას ძირითად მეთოდად ვიყენებთ კონტენტ-ანალიზს, რომელიც თვისებრივ და რაოდენობრივ მონიტორინგს გულისხმობს. კვლევის მეთოდად კონტენტ-ანალიზის არჩევა განაპირობა იმან, რომ კვლევის ობიექტია პუბლიკაციები, ტექსტური მასალა, ხოლო, ამ მეთოდის გამოყენება საშუალებას იძლევა წარმოვადგინოთ მედიატექსტების თვისებრივი თუ რაოდენობრივი ანალიზი, ჩვენი საკვლევი საკითხების სპეციფიკის მიხედვით, ეს მეთოდი ყველაზე შესაფერისია კვლევისათვის. კვლევის თეორიული ჩარჩოა ფრეიმინგის თეორია. კვლევაში ასევე გამოყენებულია ზეპირი ისტორიების მეთოდიც.

კვლევის ამოცანაა დაადგინოს, როგორ, რამდენჯერ გაშუქდა საქართველოს საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები, (ძირითადად: დამოუკიდებლობისა და ქართულ-აფხაზური მშვიდობიანი თანაცხოვრების იდეასთან დაკავშირებული მოვლენები) 1989 წლის აფხაზეთის პრესაში. კვლევის მთავარ მიზანს წარმოადგენს კონკრეტულ მედიასაშუალებებში ძირითად საკითხებთან დაკავშირებული ასპექტების გამოვლენა.

თეორიების, მეთოდებისა და ტერმინების განმარტებები:

კონტენტ-ანალიზი (შინაარსობრივი ანალიზი) არის კვლევის მეთოდი, რომელსაც იშველიებენ მასმედიის, სხვა მესიჯების ან ტექსტების სისტემური, ობიექტური და რაოდენობრივი ანალიზისათვის, რათა გაზომონ და ერთმანეთს შეადარონ მესიჯის(გზავნილის) მახასიათებლების ცვლადი კატეგორიები. იგი ეყრდნობა წინასწარ დადგენილ წესებს და იყენებს ტექსტის შერჩეულ ნიმუშებს.

აღნიშნული კვლევის ობიექტი შეიძლება გახდეს გაზეთების, საჯარო გამოსვლების, ტელე და რადიოგადაცემების, ოფიციალური და პირადი დოკუმენტების, ინტერვიუების, ანკეტის ღია კითხვებზე პასუხების და ა.შ. შინაარსი.

მარტივად რომ ვთქვათ, ამ მეთოდს იშველიებენ მესიჯების ან ტექსტების სისტემური, ობიექტური და რაოდენობრივი ანალიზისათვის, რათა გაზომონ და ერთმანეთს შეადარონ მესიჯის (გზავნილის) მახასიათებლების ცვლადი კატეგორიები. იგი ეყრდნობა წინასწარ დადგენილ წესებს და იყენებს ტექსტის მეცნიერულად შერჩეულ ნიმუშებს. (2008 Oct 27 Research Methods for Media and Communication, Niranjala Weerakody, Oxford University Press Australya and New Zealand);

კონტენტ-ანალიზის კვლევის მეთოდი გამოსადეგია, რადგან მას შეუძლია:

- აღწეროს მედიისა თუ სხვა სახის გზავნილის შინაარსი. იგი შეიძლება გამოიყენებოდეს განედურ (განმეორებად) კვლევებში იმის დასადგენად, თუ როგორ აშუქებს ამა თუ იმ ჯგუფის (ქალების, ეთნიკური უმცირესობების, ა.შ.) ამბებს მედია დროის სხვადასხვა მონაკვეთში;
- უპასუხოს კვლევით შეკითხვას ან შეამოწმოს ჰიპოთეზა;
- სტატისტიკური მონაცემების გამოყენებით რეალურ სინამდვილეს შეადაროს, თუ როგორ აშუქებს მედია სხვადასხვა ჯგუფს, საკითხსა თუ მოვლენას. კონტენტ-ანალიზი იკვლევს, შეესაბამება თუ არა მედიის მიერ ასახული მოვლენები ნამდვილად მომხდარ შემთხვევათა რაოდენობის სიხშირეს;
- შეისწავლოს, თუ როგორ წარმოჩნდებიან მედიაგზავნილებში საზოგადოების სხვადასხვა, ძირითადად, მარგინალიზებული, სუსტი და სტიგმატიზებული ჯგუფები. კონტენტ-ანალიზი ადგენს, რამდენად იცვლის სახეს მედიის მიერ შექმნილი ამ ჯგუფების იერ-სახე დროთა განმავლობაში;
- შეიტანოს წვლილი მედიაეფექტების შესწავლაში. ამ მეთოდით შესაძლებელია მედიაგზავნილების შინაარსის შესწავლა, თუმცა შეუძლებელია იმის წინასწარმეტყველება, თუ რა გავლენა ექნება მას აუდიტორიაზე. ამგვარად, კონტენტ-ანალიზი გვიჩვენებს, თუ რა შინაარსი

აქვს გზავნილს, მაგრამ მას არ შეუძლია იმის ჩვენება, თუ გზავნილის შემადგენლობიდან, რა და როგორ მიიღო მაყურებელმა. ამის შესასწავლად ჩაღრმავებული ინტერვიუები და ფოკუს-ჯგუფები გამოიყენება. (არტურ ასა ბერგერი, „მედიის და კომუნიკაციის კვლევის მეთოდები: თვისებრივი და რაოდენობრივი მიდგომის შესავალი“, მესამე გამოცემა, SAGE, 2014).

შერჩევა

კონტენტ-ანალიზის დროს მკვლევარი გაივლის რამდენიმე ეტაპს, რათა შეარჩიოს:

- მასალების წყარო (მაგალითად, რომელი გაზეთის მასალები იკვლიოს)
- საკვლევი პერიოდი
- საკვლევი ნიმუშები მთლიანი რაოდენობიდან, უნივერსიდან.

იდეალური იქნებოდა ყველა სტატიისა თუ მასალის შესწავლა და გამოკვლევა, მაგრამ თუკი ეს რაოდენობა ძალზე დიდია (განსაკუთრებით, თუკი საკვლევი პერიოდი თვეებიდან რამდენიმე წელიწადს აღწევს), მაშინ საჭიროა შერჩევა.

კონტენტ-ანალიზში გამოიყენება მიზნობრივი შერჩევა, რადგან თითოეულ კვლევით ნიმუშში წარმოდგენილი უნდა იყოს ის მახასიათებლები, რომლებსაც კვლევა შეისწავლის.

იმას, თუ რა კატეგორიები უნდა შემუშავდეს გასაანალიზებლად, კვლევითი კითხვა ან ჰიპოთეზა გვეკარნახობს. კონტენტ-ანალიზი, ძირითადად, აღწერით მონაცემებს იძლევა. კვლევისას, ასევე, პროცენტულად იქნა დათვლილი ოდენობა იმ მასალათა, რომლებიც ერთ კონკრეტულ თემას ეხება.

აღწერილიდან გამომდინარე, კვლევის ფარგლებში წარმოვადგენთ თითოეულ გაზეთში ჩვენთვის საინტერესო მასალის გაშუქების სიხშირეს და

სიხშირის მიხედვით გაშუქების თანმიმდევრობას, განხილული თემების პროცენტულ გადანაწილებას, მიმოვიხილავთ იმ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ მოვლენებს, რომლებიც არცერთ გაზეთს არ გაუშუქებია და წარმოვადგენთ საბოლოო დასკვნებს.

თეორიული ჩარჩო - ფრეიმინგის თეორია

მედიის კვლევებში ფართოდაა აპრობირებული დღის წესრიგისა და ფრეიმინგის თეორიები. დღის წესრიგის შექმნის პარადიგმის საფუძველს წარმოადგენს პრობლემურ საკითხებზე კონცენტრირება: როგორ წარმოიქმნება, როგორ იცვლება, როგორ ხდება კომუნიკაცია და მასზე ზემოქმედება პოლიტიკურ პროცესში მონაწილეთა მიერ? (Baumgartner and Jones 1993; Cobb and Elder 1983; Downs 1972; Kingdon 1984). კვლევებში ყურადღება კონცენტრირებულია დღის წესრიგის შედგენის მიკროსაფუძველებზე. კერძოდ კი, იკვლევენ, თუ რა ურთიერთკავშირია მასმედიაში პრობლემების გაშუქების რაოდენობასა და საზოგადოების მიერ ამ საკითხების მნიშვნელოვან პრობლემად აღქმის მოცულობას შორის (Lyengar and Kinder 1987; McCombs and Shaw 1972).

მასკომუნიკაციაში დღის წესრიგის თეორია ამბების შერჩევა და საინფორმაციო გამოშვების ბადესა თუ გაზეთის ფურცლებზე, მნიშვნელობის მიხედვით, მათი რიგითობის და თანმიმდევრობის განსაზღვრავს.

დღის წესრიგის ჩამოყალიბების თეორიას ხშირად ფრეიმინგის თეორიაც უკავშირდება, რაც გულისხმობს იმას, თუ რა კონტექსტში, როგორი მიმართულებით შუქდება ესა თუ ის თემა. პოლიტიკოსების გავლენა შინაარსზე კიდევ უფრო დიდი პრობლემაა. ასეთ დროს ცდილობენ მედიას ისე მიაწოდონ თემა, რომ ფოკუსირება იმაზე და ისე მოხდეს, როგორც მათ სურთ. სწორედ ამით შეიძლება გაიზომოს პასუხისმგებლიანი მედიის დამოუკიდებლობის ხარისხი - თანამედროვე მსოფლიოში სხვადასხვა საკომუნიკაციო არხებით მედიამდე მისულ ინფორმაციას როგორ სელექციას უკეთებს რედაქცია, ვის მიერ მიწოდებულ

ინფორმაციას ირჩევს, რა ფრეიმს მოარგებს შემდეგ გასაშუქებლად და სად ხედავს ის ერთი რიგითი მოქალაქის ინტერესებს.

„მედიასაშუალებებს ყოველდღიურად უწევთ უამრავი ინფორმაციიდან მნიშვნელოვანების ამორჩევა, რომ გააშუქონ. თუმცა, ამ ინფორმაციის ამორჩევის შემდეგ რედაქტორებს ახალი დავალება უჩნდებათ - როგორ დააღაგონ ინფორმაციები. ნათელია, რომ ზოგი ნიუსი უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრესხვები.

გაზეთების შემთხვევაში მნიშვნელოვანი ინფორმაცია პირველ გვერდზე იბეჭდება, დიდი ჰედლაინით. საქმე იმაშია, რომ ჟურნალისტების მიერ ჩამოყალიბებული დღის წესრიგი გავრცელებული აზრით, აყალიბებს საზოგადოებრივ აჯენდასაც. საზოგადოება მედიის მიერ მნიშვნელოვნად აღქმულ საკითხებს ასევე მნიშვნელოვნად აღიქვამს, შედეგად ისინი მნიშვნელოვანი საკითხები ხდება ხელისუფლებისთვისაც.

კომუნიკაციის სხვა დანარჩენ თეორიებსა და მიდგომებს შორის ფრეიმინგის თეორია ყველაზე მეტად გამოიყენება. „ენტმანის (Entman, 1991) განმარტებით, ფრეიმის ორი დონე არსებობს. პირველია გონებაში გამჯდარი პრინციპები და მეორე - ახალი ამბების ტექსტის პარამეტრები. ფრეიმინგი არის მეთოდი, რომლის საშუალებითაც ჟურნალისტები არჩევენ და განსაკუთრებული ხაზგასმით გამოყოფენ კონკრეტულ მოვლენებს ინფორმაციის მომზადებისა და მისი საზოგადოებისათვის მიწოდების პროცესში. ფრეიმინგი მიუთითებს იმაზე, თუ როგორ არის სტრუქტურირებული საკითხები და მოვლენები და რა შინაარსობრივი დატვირთვა ენიჭება მათ (Reese, 2007). ჟურნალისტები გაუცნობიერებლად ქმნიან ფრეიმებს ამბების გადმოცემისა და ამ ამბების საზოგადოების მიერ განსახილველ მოვლენად გარდაქმნის დროს (Tuchman, 1978). ამა თუ იმ საკითხს ფრეიმები ანიჭებენ კონკრეტულ შინაარსს ხაზგასმის, ინტერპრეტაციისა თუ გამორიცხვის საშუალებით (Carragee&Roefs, 2004). ისინი აყალიბებენ საზოგადოების მიერ გაზიარებულ და დროში გამოცდილ პრინციპებს,

რომლებიც სიმბოლურად სამყაროს მრავალმნიშვნელოვან მოწყობას უწყობს ხელს. ენთმანი (Entman, 1993) გვაწვდის ფრეიმინგის უფრო ზუსტ განმარტებას, ხაზს უსვამს რა მის ძირითად დამახასიათებელ თვისებებს: ფრეიმის გამოყენება გულისხმობს რეალობის აღქმის ზოგიერთი ასპექტის შერჩევას და მათ გამოკვეთას ტექსტის კომუნიკაციის პროცესში, იმისთვის, რომ მოხდეს კონკრეტული პრობლემის განსაზღვრა, მიზეზ-შედეგობრივი ინტერპრეტაცია, მორალური შეფასება და/ან რეკომენდაციის გაწევა აღწერილი საკითხისადმი მიდგომის შესახებ (გვ. 52). ახალი ამბების ფრეიმები შედგება და ხორციელდება ძირითადი სიტყვების, მეტაფორების, კონცეფციების, სიმბოლოებისა და ვიზუალური გამოსახულებების მეშვეობით, რომელიც გამოკვეთილად წარმოჩენილია ახალი ამბების თხრობისას (Entman, 1991). ტექსტს ძალუმს ინფორმაციის ცალკეული ნაწილის უფრო გამოკვეთა გამეორების ან კულტურული თვალსაზრისით ნაცნობ სიმბოლოებთან დაკავშირების გზით (Entman, 1993). (ნანა მაჭარაშვილი, ეკატერინე ბასილაია, ნოდარ ტანგიაშვილი, „პოლიტიკის ადვოკატირების წარმატება საქართველოში: არასამთავრობო ორგანიზაციების საჯარო პოლიტიკაზე ზეგავლენის შესაძლებლობები“, თბილისი 2015).

ჟურნალისტები სხვადასხვა მნიშვნელოვანი პოლიტიკური საკითხის გაშუქებისას ირჩევენ ხატებს, სიტყვებს, რათა გავლენა მოახდინონ საზოგადოების წამომადგენლებზე. ეს პროცესი, ნაწილობრივ, ფრეიმინგის ეფექტანაა დაკავშირებული (Tewksbury, Scheufele, 2007).

„სელექციაც და ფრეიმინგიც აუდიტორიაზე ზეგავლენის მოხდენის საშუალებებია. ფრეიმინგი განსაკუთრებით კარგად მოქმედებს მაშინ, თუ ძალიან გამოკვეთილი არ არის და აუდიტორია არ იცნობს საკითხს. ასეთ შემთხვევაში ის ბოლომდე ენდობა მედიას მისი გაცნობისას“ (Lasorsa (1997).

კვლევის მიზანი

კვლევის მიზანია, წარმოაჩინოს როგორ შექდებოდა 1989 წლის აფხაზეთის პრესაშისაქართველოში მიმდინარე საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები, რომლებიც ძირითადად ქვეყნის დამოუკიდებლობისა და ქართულ-აფხაზური მშვიდობიანი თანაცხოვრების იდეასუკავშირდებოდა, რა თემები იყო ყველაზე ხშირად აღნიშნული მედიასაშუალებების ყურადღების ცენტრში, ქვეყანაში არსებულ რომელ პრობლემებს აშუქებდნენ, რა სიხშირით და როგორი ფრეიმებით.

საკვლევი მასალები და საკვლევი პერიოდი:

კვლევის ფარგლებში დამუშავდა 1989 წლის აფხაზეთის პრესის მასალები, კონკრეტულად, შემდეგი გაზეთები:

„საბჭოთა აფხაზეთი“

აღნიშნული გაზეთის დამუშავება რამდენიმე ფაქტორმა განაპირობა:

- გამოიცემოდა ჩვენთვის საინტერესო საკვლევ პერიოდში;
- იყო ყველაზე პოპულარული გაზეთი აფხაზეთის რეგიონში;
- იბეჭდებოდა აფხაზეთის ყველა სხვა ჟურნალსა და გაზეთზე მეტი ტირაჟით;

მეტი ტირაჟით;

- აფხაზეთის გაზეთებს შორის გამოირჩეოდა გამოცემის ხანგრძლივობით;
- ვრცელდებოდა მთელი აფხაზეთის მასშტაბით;

გაზეთი გამოდიოდა სოხუმში, 1937-1990 წლებში, „საბჭოთა აფხაზეთის სახელწოდებით“, ხოლო 1990 წლიდან უკვე „აფხაზეთის ხმის“ სახელწოდებით თბილისში. „საბჭოთა აფხაზეთი“ იყო ყოველდღიური (გამოდიოდა სამუშაო დღეებში);

თემატიკა: საზოგადოებრივ-პოლიტიკური, ენა - ქართული, იგივე მონაცემების იყო „აფხაზეთის ხმა“, მხოლოდ ერთი განსხვავებით: 1990 წლიდან გამოდიოდა კვირაში ერთხელ და არა ყოველდღიურად. „საბჭოთა აფხაზეთი“ იყო საქართველოს კომუნისტური პარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის, სოხუმის ქალაქკომის, აფხაზეთის ასსრ ცეკასა და სოხუმის ქალაქის საბჭოს ორგანო, იბეჭდებოდა აფხაზეთის სახელგამის სტამბაში, ვრცელდებოდა აფხაზეთის რეგიონის ყველა ქალაქსა და რაიონში, ხოლო „აფხაზეთის ხმა“ იყო აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს ადამინისტრაციული საბჭოს ორგანო, ვრცელდებოდა ძირითადად თბილისში და იბეჭდებოდა გამომცემლობა „სამშობლოში“ (წყარო: საქართველოს პარლამენტის ილია ჭავჭავაძის სახელობის ეროვნული ბიბლიოთეკის გაზეთების კატალოგის ცნობარი, <http://www.nplg.gov.ge/paperge/ka/browse/000289/set/> ბოლო ნახვა 13.01.2018).

ჩვენი კვლევის ფარგლებში დამუშავდა გაზეთის 1989 წელს გამოცემული ნომრები. კერძოდ - 89 ერთეული (იანვრიდან - აგვისტოს ნომრების ჩათვლით, რაც მოიპოვებოდა ეროვნული ბიბლიოთეკის ფონდში);

გაზეთი „ლენინელი“

ამ სახელწოდებით საბჭოთა საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში სხვადასხვა წელს რამდენიმე გაზეთი გამოიცემოდა, მათ შორის გამოდიოდა: გულრიფში, გალში, ქუთაისში, ზესტაფონში, ზუგდიდში, ქობულეთსა და თბილისში. ჩვენ შემთხვევაში დავამუშავეთ საქართველოს კომპარტიის გალის რაიკომისა და მშრომელთა დეპუტატების გალის რაისაბჭოს ორგანო. აღნიშნული გაზეთის შესწავლა რამდენიმე ფაქტორმა განაპირობა:

- გამოიცემოდა ჩვენთვის საინტერესო საკვლევ პერიოდში;
- გალის რაიონი, ყოფილი სამურზაყანო, აფხაზეთის ისტორიული ნაწილია. როგორც საბჭოთა რეჟიმის პერიოდში, ისე

თანამედროვე ეპოქაშიც, როცა გალს ოკუპირებული ჰქვია, მაინც განსაკუთრებულია მისი როლი და დანიშნულება კონფლიქტის ორივე მხარისათვის. გალის მოსახლეობა ყოველთვის იყო გამორჩეულად გამოხატული ქართული ცნობიერების მატარებელი და მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების ინიციატორი. ასე მაგალითად, სამურზაყანოელებმა პირველებმა აიმაღლეს ხმა მუჰაჯირობის წინააღმდეგ; სამურზაყანოელებმა დაარწმუნეს რუსეთის მეფისნაცვალის გალის ცენტრში, სოფელ ოქუმში, აფხაზეთში პირველი ქართულ-რუსული სკოლა გაეხსნათ, საბჭოთა რეჟიმის პერიოდში გალი ყველა რაიონისგან გამოირჩეოდა ეთნიკურად ქართველი მოსახლეობის სიხშირით და ეროვნული სულიკვეთებით. დღეს კი გალი ერთადერთი რაიონია, სადაც დღემდე არ შეწყვეტილა აქტიური კავშირი და პროგრამები აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის ორგანიზებით (წყარო: გალის საგანმანათლებლო რესურს-ცენტრის ხელმძღვანელის ნონა შონიას ზეპირი ისტორია, იხილეთ დანართი). სწორედ ამიტომ, საკვლევი თემის ფარგლებში, გალში გამომავალი გაზეთი განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონე ან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.

გაზეთი გამოდიოდა 1966-1990 წლებში, იბეჭდებოდა და ძირითადად ვრცელდებოდა გალის რაიონში, თემატიკა: საზოგადოებრივ-პოლიტიკური, გამოდიოდა კვირაში სამჯერ, იყო ქართულენოვანი, 1990 წლის N 73-დან ნუმერაციას აგრძელებს გაზეთი სახელწოდებით „გალი“, 1991 წლის N36-დან გამოდიოდა სახელწოდებით „სათანჯო“. გაზეთი სხვადასხვა ფორმატითა და ტირაჟით ფუნქციონირებდა 2004 წლამდე.

ჩვენი კვლევის ფარგლებში დამუშავდა გაზეთის 1989 წლებში გამოცემული 156 ნომერი (წყარო: საქართველოს პარლამენტის ილია ჭავჭავაძის სახელობის ეროვნული ბიბლიოთეკის გაზეთების კატალოგის ცნობარი, ბმული: <http://www.nplg.gov.ge/paperge/ka/browse/002060/> ბოლო ნახვა 13.01.2018).

გაზეთი „ავანგარდი“

ამ სახელწოდებით საბჭოთა საქართველოს სხვადასხვა რეგიონსა და სხვადასხვა წელს რამდენიმე გაზეთი გამოიცემოდა, მათ შორის გამოდიოდა: გაგრაში, ცხაკაიაში, სენაკსა და თბილისში. ჩვენ შემთხვევაში დავამუშავეთ საქართველოს კომპარტიის გაგრის რაიკომისა და მშრომელთა დეპუტატების რაისაბჭოს ორგანო. აღნიშნული გაზეთის შესწავლა რამდენიმე ფაქტორმა განაპირობა:

- გამოიცემოდა ჩვენთვის საინტერესო საკვლევ პერიოდში;
- იბეჭდებოდა და ვრცელდებოდა აფხაზეთის რეგიონის ერთ-ერთ ყველაზე აქტიურ: გაგრის რაიონში, სადაც თითქმის თანაბრად ცხოვრობდა შერეული მოსახლეობა, როგორც ქართველები, ისე აფხაზები და გაზეთიც შესაბამისად გამოხატავდა ორივე მხარის ინტერესებს, განსაკუთრებით მაშინ როცა დაიძაბა ქართულ-აფხაზური ურთიერთობები;
- გაზეთი გამოდიოდა როგორც ქართულ, ისე აფხაზურ ენებზე;
- „ავანგარდს“ ფუნქციონირების ხანგრძლივი და მრავალფეროვანი ისტორია აქვს: 1933-34 წლებში გამოდიოდა "Гагринская Правда"-ს სახელწოდებით, 1943-1944 "ბოლშევიკის" სახელწოდებით, 1953-1957 წლებში „გამარჯვების დროშის“ სახელწოდებით, 1957-1991 წლებში „ავანგარდის“ სახელწოდებით, 1991-1992 წლებში „გაგრის“ სახელწოდებით.

„ავანგარდი“ იყო საზოგადოებრივ-პოლიტიკური თემატიკის გაზეთი და გამოდიოდა კვირაში სამჯერ. ჩვენი კვლევის ფარგლებში დამუშავდა გაზეთის 1989 წელს გამოცემული ნომრები. კერძოდ: 204 ერთეული (წყარო: საქართველოს პარლამენტის ილია ჭავჭავაძის სახელობის ეროვნული

ბიბლიოთეკის გაზეთების კატალოგის ცნობარი, ბმული:
<http://www.nplg.gov.ge/paperge/ka/browse/000021/>ბოლო ნახვა 13.01.2018).

გაზეთი „სამრეკლო“

აღნიშნული გაზეთით დაინტერესება რამდენიმე ფაქტორმა განაპირობა:

- გამოიცემოდა ჩვენთვის საინტერესო საკვლევ პერიოდში (1989 წელს);
- იყო სრულიად საქართველოს რუსთაველის საზოგადოების გულრიფშის რაიონული განყოფილების გამოცემა, რაც იმას ნიშნავს, რომ, მეტწილად, გამოხატავდა აღნიშნული საზოგადოების ინტერესებსა და იდეებს, რომელიც აფხაზეთის რეგიონში და კონკრეტულად გულრიფშის რაიონში სწორედ აღნიშნული გამოცემით ვრცელდებოდა;

გაზეთი გამოდიოდა: 1989-1990 წლებში გულრიფშის რაიონში, იყო ყოველთვიური გამოცემა, თემატიკა: საზოგადოებრივ-პოლიტიკური, ენა - ქართული. (წყარო: საქართველოს პარლამენტის ილია ჭავჭავაძის სახელობის ეროვნული ბიბლიოთეკის გაზეთების კატალოგის ცნობარი, ბმული: <http://www.nplg.gov.ge/paperge/ka/browse/002588/>ბოლო ნახვა 13.01.2018).

ჩვენი კვლევის ფარგლებში დამუშავდა გაზეთის 1989 წლებში გამოცემული სულ ორი ნომერი, რომელიც ხელმისაწვდომი იყო ეროვნული ბიბლიოთეკის ფონდში, კერძოდ: 1989 წლის ნოემბრის N7 და დეკემბრის N21.

გაზეთი „აფხაზეთის უნივერსიტეტი“

აღნიშნული გაზეთით დაინტერესება რამდენიმე ფაქტორმა განაპირობა:

- გამოიცემოდა ჩვენთვის საინტერესო საკვლევ პერიოდში;

- იყო მაქსიმ გორკის სახელობის აფხაზეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პარტიული კომიტეტის, რექტორატის, პროფკომისა და კომკავშირის კომიტეტის ორგანო, რაც იმას ნიშნავს, რომ გამოხატავდა აფხაზეთის რეგიონში მთავარი საგანმანათლებლო ცენტრის პოზიციებს, თავს უყრიდა აფხაზეთის მასშტაბით აკადემიური სფეროს წარმომადგენელთა მოსაზრებას და ჰყავდა ასევე სპეციფიკური აუდიტორია, ძირითადად სტუდენტებისა და პროფესორ-მასწავლებელთა სახით, რითაც განსხვავდებოდა აფხაზეთში გამომავალი სხვა გაზეთებისგან. ხოლო აკადემიური და სამეცნიერო წრის, ასევე ახალი თაობისა და სტუდენტების ხმა (რომელიც სხვა გაზეთების მსგავსად საბჭოური, პარტიული იდეოლოგიით იყო გაჟღენთილი) მაინც ყოველთვის გამორჩეულად აღიქმება საზოგადოებაში.

გაზეთი გამოდიოდა: 1981-1992 წლებში სოხუმში, პერიოდულობა ყოველკვირეული (გამოდიოდა მხოლოდ აქტიურ სასწავლო სემესტრებში), თემატიკა: ძირითადად საგანმანათლებლო და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური, ენა - ქართული (წყარო: საქართველოს პარლამენტის ილია ჭავჭავაძის სახელობის ეროვნული ბიბლიოთეკის გაზეთების კატალოგის ცნობარი, ბმული: <http://www.nplg.gov.ge/paperge/ka/browse/000761/>, ბოლო ნახვა 13.01.2018).

ჩვენი კვლევის ფარგლებში დამუშავდა გაზეთის 1989 წელს გამოცემული ნომრები. კერძოდ: 1989 წელი - 5 ერთეული;

საკვლევი კითხვები და ჰიპოთეზები

წინამდებარე კვლევის ფარგლებში ჩვენი ძირითადი საკვლევი შეკითხვები ასე ჩამოყალიბდა:

1. რომელი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები გაშუქდა 1989 წლის აფხაზურ პრესაში?

2. რა სახის პუბლიკაციები გვხვდება 1989 წლის აფხაზურ მედიაში ქვეყანაში მიმდინარე საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების შესახებ, და როგორია გაშუქების აქცენტები?

3. დისკურსისა და შინაარსის ანალიზის საფუძველზე, რამდენად ობიექტურადაა ეს მასალები შედგენილი?

ამ მიმართულებით კვლევა საშუალებას მოგვცემს, დავადგინოთ:

✓ 1989 წელს საქართველოში მიმდინარე რომელი მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენა მოექცა აფხაზეთის რეგიონში გამომავალი პრესის ინტერესის ობიექტივში;

✓ რომელი მოვლენები რჩება აფხაზური პრესის ყურადღების მიღმა;

✓ რა ტიპის ინფორმაცია და ტენდენციები ჭარბობს აფხაზურ პრესაში საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების გაშუქების დროს, როგორი იყო პრესის დღის წესრიგი და ფრეიმები.

ყოველივე ეს დაგვეხმარება, გარკვეული წარმოდგენა შევქმნათ აფხაზეთის პრესაში საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების გაშუქების სპეციფიკაზე.

საკვლევი კითხვებიდან გამომდინარე შემუშავდა შემდეგი ჰიპოთეზები:

H1. აფხაზურ მედიაში 1989 წლის 9 აპრილამდე იშვიათად და ნაწილობრივ, ხოლო შემდგომ უფრო აქტიურად ეთმობა სათანადო ყურადღება საქართველოში მიმდინარე საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ მოვლენებს;

H2. საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები, რომლებიც ძირითადად ეროვნულ მოძრაობას უკავშირდებოდა, საბჭოთა ხელისუფლების იდეოლოგიური

გავლენით შუქდებოდა. გაშუქების შემთხვევაში, პრესის ინტერესი სწორედ მოვლენების იდეოლოგიური კუთხით შეფასების მიზნით არის განპირობებული. გამოქვეყნებული მასალა, უმეტესად, ხელს უწყობდა პარტიული იდეოლოგიის გამყარებას.

НЗ. 1989 წლის 9 აპრილის შემდეგ იგრძნობა მეტ-ნაკლები დამოუკიდებლობა და იდეოლოგიის წნეხისგან თავისუფლება, ასევე, ბოლო პერიოდში იზრდება ქვეყანაში მიმდინარე პროცესების ასახვისა და გამოხატვის სიხშირე და ქართულ-აფხაზური ურთიერთობის დადებითი აქცენტებით წარმოჩენის ტენდენცია, იმ პერიოდში მიმდინარე აფხაზეთთან დაკავშირებული კონფლიქტური მოვლენების გასანეიტრალებლად;

თავი III

კვლევის ძირითადი ნაწილი

კვლევის ფარგლებში დამუშავდა აფხაზეთის გაზეთების 1989 წელს გამოცემული ნომრები, რომლებიც ხელმისაწვდომი იყო ეროვნული ბიბლიოთეკის პერიოდულ გამოცემათა ფონდში. ეს გამოცემებია: „საბჭოთა აფხაზეთი“, „სამრეკლო“, „ლენინელი“, „ავანგარდი“ და „აფხაზეთის უნივერსიტეტი“.

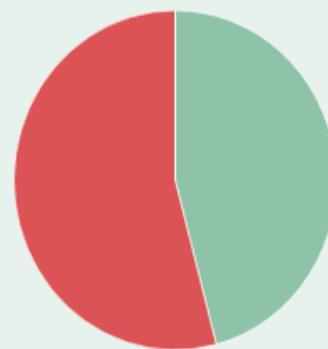
გავეცანით, დავამუშავეთ და თემატურად დავალაგეთ ყველა პუბლიკაცია, მათ შორის გამოვყავით უკლებლივ ყველა ის წერილი, განცხადება თუ სტატია, რომლებიც რაიმე სახით მაინც ეხებოდა ჩვენს საკვლევ თემას. ილია ჭავჭავაძის სახელობის საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის პერიოდიკის ფონდში მრავლადაა 1889 წელს აფხაზეთში გამოცემული გაზეთები, ათეულობით ნომრის დამუშავების შემდეგ, ცხადი გახდა, რომ პუბლიკაციების რაოდენობა და ხასიათი გვაძლევს საინტერესო ანალიზის და ზოგადი სურათის დანახვისა და შეფასების საშუალებას.

სანამ პუბლიკაციების შინაარსობრივ ანალიზს წარმოვადგენთ, ინფოგრაფიკის სახით გამოვსახავთ გაშუქების სტატისტიკას გაზეთებისა და თემების მიხედვით, ანუ რომელ გაზეთში, რომელი საკითხი რა სიხშირით გაშუქდა:

გაზეთი „საბჭოთა აფხაზეთი“

აპრილის მოვლენები, 9 აპრილი და ტრაგედიის
შემდგომი ვითარება: 95 სტატია

1989 წლის ზაფხულის მოვლენები აფხაზეთში:
112 სტატია

● აპრილის მოვლენები

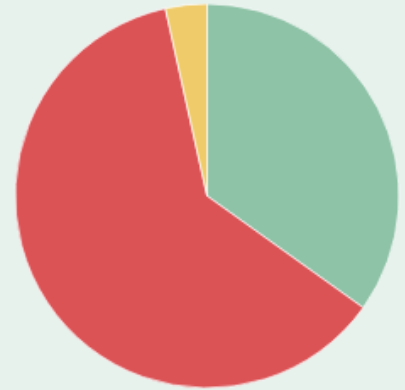
● ზაფხულის მოვლენები

● სხვა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები

გაზეთში „საბჭოთა აფხაზეთი“ პრაქტიკულად არ გვხვდება არცერთი სტატია 1988 წლის იმ საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების შესახებ, რომლებიც ეროვნული მოძრაობის ინიცირებით, თუ საზოგადოების ცალკეული ჯგუფების ინიციატივით მოხდა.

გაზეთი „ლენინელი“

ლიხნის ყრილობა: 3 სტატია
აპრილის მოვლენები, 9 აპრილი და ტრაგედიის
შემდგომი ვითარება: 30 სტატია
1989 წლის ზაფხულის მოვლენები აფხაზეთში:
53 სტატია

● აპრილის მოვლენები

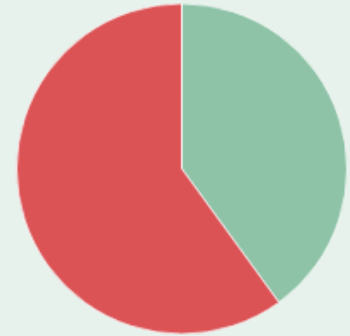
● ზაფხულის მოვლენები ● ლიხნის ყრილობა

გაზეთი „ლენინელი“ იყო ჩვენ მიერ დამუშავებულ მასალაში ერთადერთი გაზეთი, სადაც ლიხნის ყრილობასთან დაკავშირებით ვნახეთ გამოხმაურება;

გაზეთი „ავანგარდი“

აპრილის მოვლენები, 9 აპრილი და ტრაგედიის
შემდგომი ვითარება: 12 სტატია

1989 წლის ზაფხულის მოვლენები აფხაზეთში:
18 სტატია

● აპრილის მოვლენები

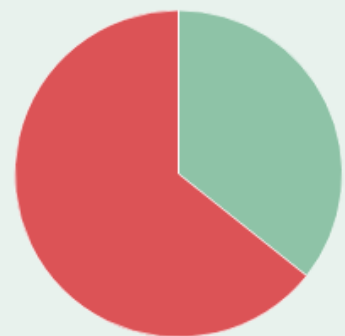
● ზაფხულის მოვლენები

● სხვა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები

გაზეთი „სამრეკლო“

აპრილის მოვლენები, 9 აპრილი და ტრაგედიის
შემდგომი ვითარება: 10 სტატია

1989 წლის ზაფხულის მოვლენები აფხაზეთში:
18 სტატია

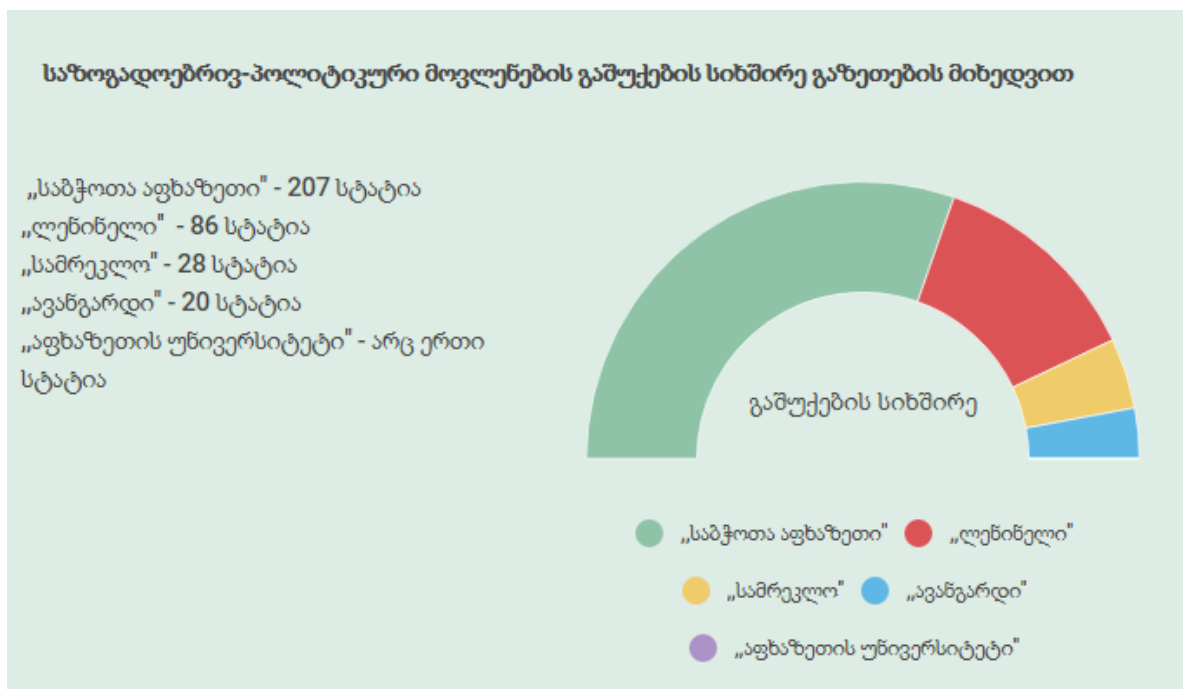

● აპრილის მოვლენები

● ზაფხულის მოვლენები

● სხვა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები

როგორია გაზეთების მიხედვით, ზოგადად, 1989 წლის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების გაშუქების სიხშირე და სტატისტიკა? მონაცემები ასახულია ქვემოთ, ინფოგრამაზე.

რომელი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენა გაშუქდა ყველაზე მეტად და როგორია ამ მოვლენების გაშუქების საერთო მონაცემები და სტატისტიკა წარმოაჩენს შემდეგი ინფოგრამა:

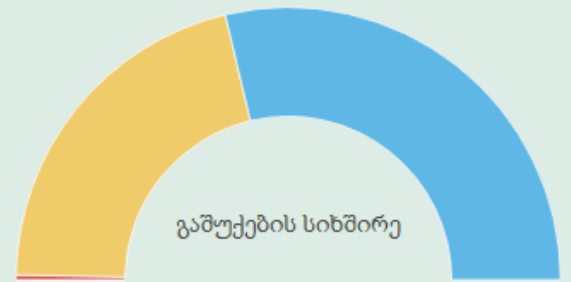
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების გაშუქების სიხშირე - საერთო მონაცემები

1988 წლის მოვლენები - 0

ლიხნის ყრილობა - 2

1989 წლის აპრილის მოვლენები, 9 აპრილი და ტრაგედიის შემდგომი ვითარება -147

1989 წლის ზაფხულის მოვლენები აფხაზეთში - 201

● 1988 წლის მოვლენები ● ლიხნის ყრილობა
● აპრილის მოვლენები ● ზაფხულის მოვლენები

შინაარსობრივი ანალიზისას გამოიკვეთა რამდენიმე ძირითადი და საერთო თემატიკაც:

- 9 აპრილის მოვლენებამდე და შემდეგ ვითარების სტაბილიზაციის თემა;
- ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი, ურთიერთნდობის აღდგენა და მშვიდობიანი თანაცხოვრების იდეა;
- საქართველოს დამოუკიდებლობა იდეა და საბჭოთა რეჟიმის წინააღმდეგ ბრძოლა;

გარდა ძირითადი და საერთო ტენდენციებისა, ცხადია, შიგადაშიგ ჩნდებოდა სხვადასხვა თემატიკაც. მათ შორის:

- გარდაქმნა და საჯაროობა;
- აფხაზური ენის განვითარების პროექტი;
- სახალხო დეპუტატთა არჩევნები;

- უნივერსიტეტის გაფართოება, ახალი კორპუსის მშენებლობა, ქართული და აფხაზური სექტორების ფუნქციონირება;
- მედიის როლი და პრესის მუშაობის საკითხები;
- ეკონომიკური და სატრანსპორტო პრობლემები;

აფხაზეთის მედია აქტიურად აშუქებდა რეგიონის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ მოვლენებსაც. მათ შორის, ჩვენს საკვლევ პერიოდში ყველაზე აქტიურად გაშუქდა იყო:

- მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტი
- სომხეთის მიწისძვრის თემა

ლიხნის ყრილობა

პრაქტიკულად ერთადერთი გაზეთი ჩვენ მიერ დამუშავებულ მასალათა შორის არის გაზეთი „ლენინელი“, რომელიც მარტის თვეში აქტიურად და რაც მთავარია, კრიტიკულად გამოეხმაურა ლიხნის ყრილობის საკითხებს. გაზეთი სხვადასხვა სტატიის მეშვეობით ნეგატიურად აფასებს ლიხნის ყრილობას და მის თანამდევ მოვლენებს, მათ მიაჩნიათ, რომ ყრილობა აფხაზებისა და ქართველების დაპირისპირებას უწყობდა ხელს, რასაც ადასტურებს ამონარიდი სტატიიდან: „სამწუხაროდ, დღეს ცალკეული პირები, ცდილობენ დაივიწყონ ტრადიციები და ზემოქმედებენ რა, ადამიანის არა გონებაზე, არამედ ემოციაზე, ცდილობენ დაარღვიონ საუკუნეების მანძილზე ჩვენი წინაპრების მიერ შექმნილი, განხეთქილება შეიტანონ ჩვენი ძმა ხალხების ურთიერთობებში“.

„ლენინელის“ 28 მარტის 38-ე ნომერში კი მთავარ გვერდზეა გამოტანილი სტატია გალში ჩატარებული მიტინგის შესახებ. საინტერესოა ის ფაქტი, რომ სტატია დაწერილია საბჭოური მედიის სპეციფიკით, კერძოდ, იწყება იმით, რომ 25 მარტს ლენინის მოედანზე გაიმართა რაიონის მშრომელთა მრავალათასიანი მიტინგი, რომელიც გარდაქმნის მხარდაჭერისა და ავტონომიური რესპუბლიკის უფლება-მოვალეობათა გაფართოების, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მომავალი

პლენუმისთვის მზადების საკითხებს მიეძღვნა. ერთი შეხედვით, სტატიაში განსაკუთრებული არაფერია, ამის შემდეგ ჩამონათვალი გვატყობინებს, თუ ვინ გამოვიდა მიტინგზე სიტყვით. პრაქტიკულად, საზოგადოებას მიმართა გალის რაიონის მთელმანტელიგენციამ, ასევე სხვადასხვა თანამდებობისა და პროფესიის ადამიანებმა, მათ შორის: ექიმებმა, მასწავლებლებმა, დეპუტატებმა, მეჩაიეებმა, მეხანძრეებმა და სხვებმა. სტატიის ბოლოს კი, თითქოს სხვათა შორისაა მიწერილი უმნიშვნელოვანესი ინფორმაცია, რომელიც აფხაზეთის სხვა გაზეთებში ვერ ვიპოვეთ: „განიხილეს რა ეროვნებთშორისი ურთიერთობების საკითხებზე სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პლენუმთან დაკავშირებული წინადადებები, მიტინგის მონაწილეებმა აღნიშნეს, რომ გუდაუთის რაიონის ს. ლიხნში 1989 წლის 18 მარტს გამართულ მიტინგზე მიღებული მიმართვა ეწინააღმდეგება სკკპ 27-ე ყრილობის გადაწყვეტილებებს, XIX საკავშირო პარტიული კონფერენციის მითითებებს, ქართველი და აფხაზი ხალხების მეგობრობის ინტერესებს. გალის რაიონის მშრომელთა მიტინგმა ერთხმად მიიღო რეზოლუცია” („ლენინელი”, N28, 1989 წლის 28 მარტი, სტატია: „მიტინგი გალში“). სტატიის ანალიზის შედეგად რამდენიმე მნიშვნელოვანი დასკვნის გაკეთების საშუალება გვეძლევა:

1. გალის, ყოფილი სამურზაყანოს რაიონის მოსახლეობის პრაქტიკულად სრული უმრავლესობა გამოვიდა ლიხნის ყრილობის საწინააღმდეგოდ;
2. გალის მოსახლეობამ, რომელიც ყოველთვის საქართველოს ეროვნული ინტერესების სადარაჯოზე იდგა, კრიტიკულ ვითარებაში შეძლო გაეპროტესტებინა სეპარატისტული ყრილობის მიზნები;
3. მიტინგის ორგანიზატორებმა, ერთი მხრივ, და სტატიის ავტორმა, მეორე მხრივ, პრაქტიკულად, საბჭოთა კავშირის პროპაგანდისტული ელფერით შენიღბეს როგორც აქციის მთავარი მიზანი, ასევე სტატიაში წარმოდგენილი მთავარი ფაქტი: ლიხნის ყრილობის საწინააღმდეგო გამოსვლა გალში. სტატიის

ძირითად ტექსტს მოიცავს მხოლოდ გამომსვლელთა გვარები და ტიტულატურა. თუმცა, საინტერესო ისაა, რომ რამდენიმე დღის შემდეგ, 6 აპრილს გაზეთის მთელი გვერდი ეთმობა აღნიშნულ მოვლენას, სტატია გულმოდგინედაა მომზადებული, მას აქვს შესავალი და დასკვნითი ტექსტები, ხოლო ძირითადი ნაწილი მოიცავს მიტინგზე გამომსვლელთა ტექსტებს, რომლებშიც ავტორები მოუწოდებენ ვითარების სტაბილიზაციისკენ, გვხვდება ქართულ-აფხაზური მშვიდობიანი თანაცხოვრების პროპაგანდა, ლიხნის ყრილობის კრიტიკა და ამ შეკრების უარყოფითად შეფასება.

6 აპრილს იგივე გაზეთში გამოქვეყნდა სტატია, რომელიც ლიხნის ყრილობის შემდგომ მოვლენებს ეძღვნება, სტატიის ავტორი შ. დარსანია პირადი გამოცდილებით აღნიშნავს, თუ როგორ კეთილგანწყობას გრძნობდა ჯერ კიდევ ბავშვი, როდესაც სოხუმში აფხაზი ექიმი მკურნალობდა, შემდეგ, როგორი კარგი ურთიერთობა ჰქონდა ეთნიკურ აფხაზებთან მუშაობის პროცესში. იხსენებს ნათესაურ ურთიერთობებს ქართველებსა და აფხაზებს შორის და გამოთქვამს წუხილს: „მიკვირს, როცა ეკონომიურადაც, განათლებითაც მეტი გვიჭირდა, ასე ვთქვათ, ლუკმა პური გვენატრებოდა, მაშინ ჩვენსა და აფხაზებს შორის მეგობრობაში ხინჯი არ გაჩენილა, და ახლა, როცა ყოველნაირად უკეთ ვცხოვრობთ, რა მოხდა, რა ვერ გავიყავით?“ წარსულის გახსენებით და შემდეგ ე.წ. „გარდაქმნის“ პროცესის განმარტებით, სტატიაში იკითხება საბჭოთა იდეოლოგიის კრიტიკაც: „გარდაქმნა ადამიანის სასიკეთოდ უნდა წარიმართოს და არა საწინააღმდეგოდ. ვისაც გარდაქმნა თავისი ვიწრო, მეშჩანური ინტერესების სარეალიზაციო ასპარეზად გაუხდია, ძალიან ცდება, დროა გონს მოეგოს, ნუ თესავს ღვარძლს, შურს, უნდობლობას ადამიანებს შორის“ (ლენინელი, 1989 წლის 6 აპრილი. N42, სტატია: „მარად ერთად“).

კიდევ ერთი გამოხმაურება გვხვდება „ლიხნის ყრილობასთან“ დაკავშირებით მოგვიანებით, გაზეთ „ავანგარდის“ 16 მაისის ნომერში, რომელშიც წარმოდგენილია სსრკ მწერალთა კავშირის წევრის ნოდარ ხუნდაძის სტატია

„წერილი რედაქციას“. ავტორი ცდილობს იპოვოს პასუხი კითხვაზე, რამ გამოიწვია აფხაზეთში აპრილისა და მაისის თვეებში ვითარების გამწვავება, რის შესახებაც ასეთი პასუხი აქვს: „სავსებით ბუნებრივად მესახება პასუხი გაეცეს კითხვას: რამ გამოიწვია აფხაზეთში ეროვნებათმორისი ვითარების გამწვავება? - ეგრეთ წოდებულმა „აფხაზურმა წერილმა“ და „ლიხნის მიმართვამ“. სხვა პასუხი არ არსებობს. („ავანგარდი“, 1989 წლის 16 მაისი, N76);

9 აპრილის ტრაგედია

9 აპრილამდე, 9 აპრილის ტრაგედიის ღამეს და მის შემდგომ განვითარებულ მოვლენებს აქტიურად აშუქებდა ჩვენ მიერ დამუშავებული ყველა გამოცემა, გარდა „აფხაზეთის უნივერსიტეტისა“. ვინაიდან, გაზეთ „სამრეკლოს“ მასალები მხოლოდ 1989 წლის ნოემბრის თვიდან მოვიპოვეთ და აპრილის სტატიებზე ხელი არ მიგვიწვდებოდა, ნაშრომში წარმოვადგენთ „ლენინელის“, „საბჭოთა აფხაზეთისა“ და „ავანგარდის“ 9 აპრილთან დაკავშირებული სტატიების ანალიზს. ამათგან, „საბჭოთა აფხაზეთში“ გვხვდება ყველაზე მეტი სტატია, თუმცა, ეს იმ ფაქტითაც იყო განპირობებული, რომ ეს უკანასკნელი სხვა გაზეთებზე მეტი სიხშირით გამოდიოდა.

ყველა გამოცემის მთავარი ფრეიმები, გაშუქების ტენდენცია და მესიჯები, პრაქტიკულად ერთნაირი იყო. საბჭოთა რეჟიმის პირობებში, მითუმეტეს, რომ ეს გამოცემებიც ოფიციალური, საბჭოთა პერიოდული გამოცემები გახლდათ.

აპრილის მოვლენებთან დაკავშირებული სტატიები, ძირითადად, სწორედ 1989 წლის აპრილისა და მაისის თვეში იწერებოდა, მომდევნო თვეების მასალები, უმთავრესად, 9 აპრილს დალუპულთა მოგონებას ეძღვნებოდა. გაზეთების მიხედვით, შინაარსობრივი ანალიზის პროცესში ჩვენ მიერ დამუშავებული სტატიების (სათაურების) ჩამონათვალი ასეთია:

საბჭოთა აფხაზეთი

1. გორბაჩოვის გამოსვლა ჟურნალისტებთან შეხვედრაზე
2. მდგომარეობის სტაბილიზება, კეთილგონიერების გამოჩენა
3. მიმართვა აფხაზეთის ასსრ ყველა მოქალაქისადმი
4. აფხაზეთის შინაგან საქმეთა სამინისტრო იუწყება
5. საქართველოს კომპარტიის საოლქო კომიტეტის პლენუმი
6. აფხაზეთის ომისა და შრომის ვეტერანების მიმართვა

რესპუბლიკის ახალგაზრდებისადმი

7. ჩაუტეხელი ხიდი
8. სიახლეთა გათვალისწინებით
9. ხიშბას გამოსვლა ტელევიზიით 7 აპრილს
10. კეთილგონიერება იზეიმებს
11. საღად განვსაჯოთ
12. აფხაზეთის შსს იტყობინება
13. აფხაზეთის პრეზიდენტისა და მინისტრთა საბჭოს ცნობა
14. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში
15. საჭიროა მხოლოდ სიმართლე
16. აფხაზეთის მთავრობის სამძიმარი
17. მიმართვა ქალაქ თბილისის მოსახლეობა და მშრომელებს
18. აფხაზეთის შსს იუწყება
19. რას ნიშნავს კომენდანტის საათი
20. მკურნალთა ძნელი დღეები
21. პარტიული აქტივის კრება
22. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში
23. ბრიფინგი ცენტრალურ კომიტეტში
24. გუშინ რესპუბლიკაში

25. ჯანდაცვის სამინისტრო გვატყობინებს (გარდაცვლილების
სია)
26. გორბაჩოვის მიმართვა საქართველოს კომუნისტებს, ყველა
მშრომელს
27. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში
28. დავიცვათ სიმშვიდე და გამოვიჩინოთ თავშეკავება
29. შეხვედრა მეცნიერებათა აკადემიაში
30. ბრიფინგი კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში
31. ნუ აყვებით ჭორებს
32. პარტიული კომიტეტების პლენუმები
33. ინტერვიუ მინისტრთან: ვზრუნავთ საგანგებოდ
34. სამხედრო კომენდანტის ცნობა
35. კომენდანტის საათის საჭიროება რომ არ იყოს
36. იუსტიციის სამინისტროდან გვატყობინებენ
37. აფხაზეთის შსს იუწყება
38. სოხუმის სახალხო სასამართლოში
39. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში
40. ხალხთან მოთათბირებით
41. საქართველოს კომპარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტში
42. ბრიფინგები საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ
კომიტეტში
43. საქართველოს კომპარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტში
44. გუმინ რესპუბლიკაში
45. საჭიროა საღად შევაფასოთ ვითარება
46. სამხატვრო აკადემია უარყოფს
47. დაეკისრათ ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა
48. ღონისძიებანი ხორციელდება, ვითარება სტაბილური ხდება
49. უარყოფთ ჭორებს

50. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პლენუმის შესახებ

51. შევარდნაძის გამოსვლა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პლენუმზე 1989 წლის 14 აპრილს

52. ცენტრალური კომიტეტის მიმართვა რესპუბლიკის მშრომელებს, კომუნისტებს, ახალგაზრდობას

53. ხელისუფლების ორგანოებთან ერთად

54. წერილი რედაქციას: ვუერთგულოთ წინაპართა ტრადიციებს

55. ტრაგედია არ უნდა განმეორდეს

56. ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს მიმართვა თბილისის მოქალაქეებს

57. საქართველოს უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი

58. დავუბრუნოთ სიმშვიდე საქართველოს

59. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში

60. ახალგაზრდობა კვლავ შეუდგა სწავლას

61. დავძლიოთ კრიზისი, აღვადგინოთ ნდობა (კომპარტიის ბიუროს სხდომა)

62. შეიქმნა სამედიცინო საექსპერტო საზოგადოებრივი კომისია

63. შეხვედრები, საუბრები, დიალოგები

64. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს კომისიის შექმნის შესახებ

65. იუწყება სსრ საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის

სამინისტრო

66. დიალოგის გზით ნდობისკენ

67. გადაწყვეტის გზები ერთად უნდა გამოვწახოთ

68. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში

69. საქართველოს კომპარტიის სოხუმის საქალაქო კომიტეტში

70. რეფორმა და პარტიული ორგანიზაცია

71. ავამაღლოთ პასუხისმგებლობა, ვიმუშაოთ გარდაქმნისთვის

- 72. აფხაზეთის შინაგან საქმეთა სამინისტრო გვატყობინებს
- 73. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში
- 74. საქართველოს კომპარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტში
- 75. აფხაზეთის საოლქო კომიტეტში
- 76. გამოძიება გრძელდება
- 77. გარდაქმნის, აღმასვლის, იმედების გადაფხული -

საპირველმაისო დემონსტრაცია

- 78. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში
- 79. ცენტრალური კომიტეტის იდეოლოგიური კომიტეტის

სხდომა

- 80. საქართველოს კომპარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტში
- 81. საერთაშორისო წითელი ჯვრის წარმომადგენლები თბილისში
- 82. 9 აპრილის სევდა - ლექსები
- 83. საქართველოს კომპარტიის პლენუმი
- 84. კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში
- 85. დემოკრატია ჩვენი ისტორიული არჩევანია

გაზეთი: „ლენინელი“

- 1. საინფორმაციო ცნობა: აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის პლენუმი
- 2. მიმართვა აფხაზეთის ყველა მოქალაქისადმი
- 3. აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივნის სიტყვით გამოსვლა ტელევიზიით 1989 წლის 7 აპრილს
- 4. მინისტრთა საბჭოს მიმართვა მშრომელებსა და ახალგაზრდებს
- 5. ამბიციებს ნუ აყვებთ, ჩვენი საქმე ვაკეთოთ (13 აპრილი)

6. გალის რაიკომში
7. კვლავაც ერთად ვიყოთ
8. გონიერება გვიხმობს
9. ძმაო ძმითა ხარ ძლიერი - გავუფრთხილდეთ გულის სიმებს
10. გვიხმობს კეთილგონიერება - გარდაქმნა განა მიტინგებითა და დემონსტრაციებით იქმნება?
11. საკადრისი პასუხი გავცეთ
12. გორბაჩოვის მიმართვა საქართველოს კომუნისტებს, ყველა მშრომელს
13. აფხაზეთის საოლქო კომიტეტში
14. დამნაშავენი უნდა დაისაჯონ
15. გვიხმობს კეთილგონიერება - ეს რა უბედურება დაგვატყდა თავს
16. მთელი რესპუბლიკის ტრაგედია
17. მთავარია არ დავიბნეთ
18. გვიხმობს კეთილგონიერება - ყველა ქალს, ყველა დედას
19. ჭორებს არ ავყვეთ
20. მარად ერთად
21. გადამწყვეტი სიტყვა თქვენზეა - ახალგაზრდებო - წერილი
22. სიყვარულს უშენებია - წერილი
23. სანიმუშო საზოგადოებრივი წესრიგისთვის
24. აფხაზ-ქართველთა ურთიერთობის სათავეებთან - მეგობრობის ხიდი არ ჩაგვიტყდება
25. 9 აპრილის მსხვერპლთა პატივსაცემად
26. 9 აპრილის ფონდში
27. მინდა ვეამბორო - 9 აპრილს დაღურულ თამრიკო ჭოველიძეს
28. 9 აპრილის ფონდში
29. 9 აპრილის დაღუპულთა პატივსაცემად

30. სიმართლე ბოლომდე უნდა ითქვას

გაზეთი: „ავანგარდი“

1. სიღინჯე და დაფიქრებულობა გვმართებს
2. ყური მივუგდოთ ილიას შეგონებას
3. მოგიწოდებთ ყველას
4. დაფიქრება გვმართებს
5. მიტინგი გაგრაში
6. გორბაჩოვის მიმართვა საქართველოს ყველა კომუნისტს, ყველა მშრომელს
7. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულება სახელწიფო დანაშაულისთვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის აქტში ზოგიერთი ცვლილების შესახებ
8. ჯანსაღმა აზრმა უნდა გაიმარჯვოს
9. ყველამ ერთად გადავწყვიტოთ მშვიდად, საქმიანად
10. საქართველო გლოვობს
11. თანამოძმეთ მხარდაჭერა
12. სახალხო დეპუტატების საქალაქო საბჭოს რიგგარეშე სხდომა

2.1. პუბლიკაციების გაშუქების სპეციფიკა, გამოხატვის საშუალებები და სტილი:

ძირითადად გვხვდება საინფორმაციო სტატიები. 9 აპრილთან დაკავშირებით მოცემული ინფორმაცია სპეციფიკის მიხედვით შეიძლება ასე დაიყოს:

- ხელისუფლების წარმომადგენელთა გამოსვლები ტელევიზიით, მათთან ინტერვიუები, სახელმწიფო და პარტიული ორგანოების სხდომები, ბრიფინგები, სახელმწიფო უწყებათა ცნობები, ხელისუფლების წარმომადგენელთა მიმართვები მოსახლეობისადმი;
- უმთავრესად ხელმოუწერელი სტატიები, რომლებიც, სავარაუდოდ, გაზეთების რედაქციის მიერ არის მომზადებული და სადაც გვხვდება მოწოდებები, რომ მოსახლეობა ჭორებს არ უნდა აჰყვეს, რომ სიმშვიდის შენარჩუნებაა მთავარი და ა.შ.
- საინფორმაციო სტატიები, სადაც გვხვდება ინფორმაციები უსანქციო მიტინგების, ასევე დაღუპულების შესახებ, განმარტებები, მაგალითად, თუ რას ნიშნავს კომენდანტის საათი, ინფორმაციები სამედიცინო მუშაკთა საქმიანობის შესახებ, ასევე სატრანსპორტო საშუალებების შეუფერხებლად მუშაობის დასწავლის განახლების შესახებ;
- გაზეთის მკითხველთა წერილები, რომლებიც სხვა ინფორმაციასთან შედარებით მეტ-ნაკლებად მოიცავს ანალიტიკას, თუმცა არა საბჭოთა რეჟიმის კრიტიკის კუთხით, არამედ ვითარების სტაბილიზაციის, ტრაგედიის სიმძიმის გაანალიზების თვალსაზრისით;
- ლექსები - ძირითადად სამგლოვიარო ხასიათის, დაღუპულთა ხსოვნისადმი მიძღვნილი.

დამუშავებულ გაზეთებში, პრაქტიკულად, არ გვხვდება 9 აპრილის ტრაგედიასთან დაკავშირებული ფოტომასალა. ასევე, არ არის ანალიტიკური

სტატიები.თვალსაჩინოა ის ფაქტიც, რომ ხელისუფლების წარმომადგენელთა გამოსვლები და მოსახლეობისადმი მიმართვები ყველა გაზეთში იბეჭედება. ამათგან, „საბჭოთა აფხაზეთში“ თემასთან დაკავშირებული ძირითადი მასალა სწორედ ასეთია, ნაკლებად იძებნება, მაგალითად, მოსახლეობის წერილები და შეფასება, ლენინელისგან განსხვავებით, სადაც მოსახლეობის წერილები მასალის უმეტეს ნაწილს მოიცავს. არსად არ გვხვდება ეროვნული მოძრაობის შესახებ დადებით კონტექსტში საუბარი, მოძრაობის ლიდერთა სახელები და გვარები ან მიტინგებზე მათი გამოსვლების ტექსტები.

გამოხატვის საშუალებებში ძირითადად წარმოჩნდება საინფორმაციო ხასიათი, რეპორტაჟური სტილი, ნაწილობრივ მხატვრული და ემოციური ტექსტები, თუმცა, ნაკლებად - ანალიტიკური და კრიტიკული სტატიები.

აპრილის მოვლენებთან დაკავშირებით სხვადასხვა სპეციფიკის სტატიის ანალიზის შედეგად იკვეთება სხვადასხვა ფრეიმი, შესაბამისი მესიჯებით, რომელთა შორისაც გამორჩეულია:

- 9 აპრილი- როგორც ტრაგედია;
- მოსახლეობაში ემოციური სიმშვიდის და კეთილგონიერების შენარჩუნების აუცილებლობა;
- ქვეყანაში კრიზისის დასაძლევად სხვადასხვა სფეროში ინსტიტუციური მუშაობის აღდგენის/განახლების საჭიროება;
- ტრაგედიის განმეორების საშიშროების დაძლევაპარტიული იდეოლოგიური მუშაობის გააქტიურებით;

აღნიშნულ ფრეიმებთან დაკავშირებული საგაზეთო მესიჯები და ტექსტები ძირითადად ასეთია:

- ✓ ხელისუფლება გამოსავალს იდეოლოგიური მუშაობის გაძლიერებასა და დეზინფორმაციის გავრცელების პრევენციაში ხედავს, აქვე ჩანს ხელისუფლების შიში, რომ მოსახლეობამ არაპარტიული

იდეოლოგიის, სხვა სახის ინფორმაციაც მიიღოს: „შექმნილი მდგომარეობა მოითხოვს პარტიული, საბჭოთა და კომკავშირული ორგანიზაციებისგან გადამწყვეტი ზომების მიღებას, ადამიანებთან იდეოლოგიური, ახსნა-განმარტებითი, ინდივიდუალური მუშაობის გაძლიერებას. საჭიროა აფხაზეთის საოლქო პარტიული ორგანიზაციის მთელი აქტივის მობილიზება მდგომარეობის გასაჯანსაღებლად, რათა ადგილი არ ექნეს მონაჭორებს, არასწორ მოსაზრებებს და ზოგიერთ შემთხვევაში დეზინფორმაციის გავრცელებას“ („საბჭოთა აფხაზეთი, 1989 წლის აპრილი, N63, სტატია: „მდგომარეობის სტაბილიზება, კეთილგონიერების გამოჩენა“).

✓ გაზეთის მიხედვით „განსაკუთრებული მუშაობა გვმართებს ამჟამად ჩვენ, პედაგოგებს, საჭიროა მოვაწყოთ საუბრები, ლექცია-მოხსენებები, მრგვალი მაგიდები, კითხვა-პასუხის საღამოები, გავმართოთ გულახდილი დიალოგები, გავარკვიოთ ახალგაზრდები მომხდარ მოვლენებში, მიმდინარე პოლიტიკის საკითხებში, გავუფანტოთ უსაფუძვლო მითქმა-მოთქმის შედეგად მიღებული არასწორი შეხედულებანი, განვუმტკიცოთ იმის რწმენა, რომ მხოლოდ ხალხთა მეგობრობა და ძმობა არის ძალა, რომელმაც უნდა შეგვადლებინოს გარდაქმნის დიადი პროგრამის განხორციელება“ („ლენინელი“, 1989 წლის 20 აპრილი, N48);

✓ იბეჭდება მოწოდებები, რომ რეგიონის მოსახლეობამ ჩვეულ რეჟიმში იცხოვროს და ყურადღება არ მიაქციოს ან არ ჩაერთოს აპრილში მიმდინარე მოვლენებში: „არ დატოვოთ სამუშაო ადგილები, უმაღლესი სასწავლებლებისა და ტექნიკუმების აუდიოტორიები, საკლასო ოთახები. დაუბრუნდით თქვენს შრომით კოლექტივებს, სასწავლებლებს, კეთილსინდისიერად იშრომეთ და ისწავლეთ“ („საბჭოთა აფხაზეთი“, 1989 წლის 7 აპრილი, N67);

✓ ქართველებისა და აფხაზების მეგობრული თანაცხოვრების ისტორიის შეხსენება, მრავალეროვნულ რეგიონში მშვიდობიანი თანაცხოვრების გაგრძელების აუცილებლობა: „ქართველები, აფხაზები, რუსები, სომხები, ბერძნები, ესტონელები მშვიდობიან დროშიც და ავბედობის ჟამსაც იჩენდნენ მზრუნველობას ურთიერთის მიმართ, დღეს ჩვენ გული გვტკივა და გვწყინს, საგანგაშო ტენდენციები, რომლებიც შეიმჩნევა ტრადიციულ მეგობრულ ურთიერთობაში, შოვინისტური და ნაციონალისტური გამოვლინებანი, რომელთაც აღვივებენ თავიანთი ქვეყნა მიზნებისთვის ცალკეული ელემენტები, უცხოა ჩვენი ხალხებისთვის და მათ შეიძლება მიგვიყვანოს წინდაუხედავ შედეგებამდე” („საბჭოთა საქართველო”, 1989 წლის 8 აპრილი, N68);

✓ „აფხაზეთის კომუნისტების, მისი მთელი მრავალფეროვანი მშრომელთა ოჯახის მნიშვნელოვან წარმატებებს საფუძვლად უდევს უწინარეს ყოვლისა მათი ერთგულება ჩვენი წინაპრების - აფხაზებისა და ქართველების ინტერნაციონალური ტრადიციებისადმი, რომლებიც ყოველთვის და ყველაფერში ერთგულნი იყვნენ ერთმანეთისა, რომლებიც გრძნობდნენ მხარდაჭერას ჭირშიც და ლხინშიც” („ლენინელი”, 1989 წლის 11 აპრილი, N44);

✓ „თუ რა შედეგი მოგვიტანა ერების ურთიერთწაკიდებამ, ერთმანეთის წინააღმდეგ წასისინებამ, კარგად დავინახეთ ყარაბახის საზარელ მაგალითზე. ვფიქრობ, სადავო არ არის აზრი, რომ უხსოვარი დროიდან შესისხლხორცებულა, შეზრდილა აფხაზი და ქართველი ხალხის ურთიერთობაში სადავო და გასაყოფი არაფერი”. („ავანგარდი”, 1989 წლის 7 აპრილი, N56);

✓ ის, რაც ხდება, ყველას ტრაგედიაა, ყველას თანაბრად აზიანებს: „დღეს ჩვენთან არავინ არ უნდა იყოს უსულგულო, ყველაფერი რაც რესპუბლიკაში ხდება, ეხება მის ყველა კომუნისტს, თითოეულ მშრომელს - მუშას, კოლმეურნეს, ინტელიგენტს, კომკავშირელს,

ახალგაზრდას, განზე არავინ არ უნდა იდგეს, გულგრილად და გულცივად არავინ არ უნდა უყურებდეს მოვლენების განვითარებას, არც ერთი კაცი, რომელ ენაზეც არ უნდა ლაპარაკობდეს იგი”. („საბჭოთა საქართველო”, 1989 წლის 8 აპრილი, N68);

✓ „ჩვენი რაიონის ქალთა საბჭო რესპუბლიკის ყველა მშრომელთან, ყველა ქალთან ერთად გულდათუთქული იზიარებს აუნაზღაურებელ დანაკარგს, რომელიც გამოწვეულია დედაქალაქში თბილისში 9 აპრილს დატრიალებული ტრაგედიით. ეს უბედურება ყველა ჩვენგანმა აღიქვა როგორც პირადი მწუხარება” („ლენინელი”, 1989 წლის 20 აპრილი, N48);

9 აპრილის მოვლენების ტრაგედიად შეფასება:

✓ „ამ დღეებში მძიმე ტრაგედია დატრიალდა ჩვენს რესპუბლიკაში, დაიღუპა და დაშავდა მრავალი საბჭოთა ადამიანი, ამ ინციდენტის შედეგად მომხდარი მძიმე ფაქტით აღშფოთებული ვარ და გამოვთქვამ მწარე სინანულს” („ლენინელი”, 1989 წლის 15 აპრილი, N46);

✓ „9 აპრილს თბილისის ტრაგედიით გამოწვეულ ფიზიკურ და სულიერ ტკივილებს ჯერაც მწვავედ განიცდის სრულიად საქართველო, ჯერაც ღიაა და ღრმა მიღებული ჭრილობა” („ავანგარდი”, 1989 წლის 28 აპრილი, N64);

მიტიგის ანტისახელმწიფოებრივ მოვლენად, ხოლო ლიდერების - ექსპტემისტებად შეფასება და პასუხისმგებლობის დაკისრება ეროვნული მოძრაობის ლიდერებზე:

✓ „დღეისათვის ცხადია ერთი რამ, პასუხისმგებლობა ამ უბედურებისათვის უპირველესად ეკისრებათ უკიდურესი მიმართულების არაფორმალურ გაერთიანებათა ლიდერებს, რომლებმაც თავიანთი მიუღებელი,

აღვირახსნილი, ანტისახელმწიფოებრივი მოქმედებით უაღრესად დაძაბეს საზოგადოებრივი ატმოსფერო” „პირდაპირ მოუწოდებდნენ ხელისუფლების წამომადგენლების, სამართალდამცავი ორგანოების დაუმორჩილებლობისაკენ, სისხლის ღვრისაკენ, არსებული წყობილების დამხობისაკენ”(„საბჭოთა აფხაზეთი”, 1989 წლის 11 აპრილი, N69);

✓ „ვაგლახ, რომ აფხაზმა და ქართველმა ექსტრემისტებმა თავიანთ ბინძურ ანკესზე ბევრი მერყევი ელემენტის წამოგება შეძლეს, ერთი წუთითაც არ უნდა ვენდოთ მათ, ხალხის „მხსნელებად” და „ლიდერებად” რომ მოაქვთ თავი, მთელი თავისი მოქმედებით ისინი მტრის წისქვილზე ასხამენ წყალს” („ლენინელი”, 1989 წლის 13 აპრილი, N45);

✓ მოვლენების არაობიექტური გაშუქება: „წესრიგის დამცველებს ცეცხლსასროლი იარაღი არ გამოუყენებიათ წარმოქმნილი არეულობის დროს, დაიღუპა 13 კაცი, 200-ზე მეტმა მიიღო დაზიანება, მათ შორის საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის 91-მა მოსამსახურემ”. „რესპუბლიკის ხელმძღვანელობა გულწრფელად განიცდის ამ ტრაგედიას, მიაჩნია იგი რესპუბლიკის მთელი პარტიული ორგანიზაციის მუშაობაში არსებულ ნაკლოვანებათა შედეგად. “ („საბჭოთა აფხაზეთი”, 1989 წლის 11 აპრილი, N69);

ფაქტობრივი ინფორმაციები, რომლებიც საინტერესო ისტორიულ ფაქტებსაც მოიცავს, მაგ.:

✓ 9 აპრილამდე აფხაზეთში სანქცირებული თუ არასანქცირებული მიტინგების შესახებ ინფორმაციები, 9 აპრილის ტრაგედიის შემდეგ სატრანსპორტო მოძრაობის შეზღუდვის, საკვებისა და პირველადი მოხმარების პროდუქციის დეფიციტის შესახებ; აფხაზეთში მიტინგების ინიციატორების, მათ შორის ნუგზარ მგალობლიშვილის და ვოვა ვეკუას დაჯარიმების შესახებ, მოწამვლის შედეგად ლაშა თაბუკაშვილის მკურნალობის შესახებ, ეროვნული მოძრაობის ლიდერების დაკავების შესახებ, სამხატვრო აკადემიის კედელზე

„ანტისახელმწიფოებრივი“ ინგლისურენოვანი წარწერის გაჩენის შესახებ, სახელმწიფო დაწესებულებებთან სამხედრო ტექნიკისა და ჯარისკაცების მობილიზების შესახებ, კომენტანტის საათის დარღვევის 80-მდე შემთხვევის შესახებ, ტრაგედიის შედეგად დაღუპულთა და დაზარალებულთა სამედიცინო ექსპერტიზის კომისიის შექმნის შესახებ, ტრაგედიის გამო 1 მაისის სადღესასწაულო ღონისძიებების ნაცვლად ორგანიზაციებში პოლიტიკურ-მასობრივი აქტივობების ჩატარების შესახებ, წითელი ჯვრის წარმომადგენლების ვიზიტი და შეხვედრები დაზარალებულებთან, გალის მთავარ მოედანზე ტრაგედიის შედეგად დაღუპულთა ფოტოსტენდის მოწყობა, გალში 9 აპრილის ფონდის შექმნა, რომელიც მემორიალის აგებას მოხმარდება, მარტვილში აზა ადამიას მშობლებთან გალის რაიონის ქალთა საბჭოს შეხვედრა.

კრიტიკული წერილები და კითხვები თითქმის არ გვხვდება, ამ მასალებში ყურადღებას იქცევს მხოლოდ რამდენიმე შემთხვევა: „საბჭოთა აფხაზეთში“ ირაკლი მენაღარიშვილთან ჟურნალისტის ინტერვიუს დროს დასმული კითხვები 9 აპრილის მიტინგის დარბევისას მომწამვლელი მასალების გამოყენებასთან დაკავშირებით, ასევე საინტერესო სტატიაა 16 მაისის „ავანგარდში“ გამოქვეყნებული სტატია „წერილი რედაქციას“, სადაც ავტორი ხელისუფლების წარმომადგენლებს აკრიტიკებს ახალგაზრდების დარბევის გამო: „მართალი გითხრათ მოველოდი, რომ სესიაზე გამოსული დეპუტატები ხმას აიმაღლებდნენ იმ სამარცხვინო დარბევის წინააღმდეგ რაც მშვიდობიანი (ჩვენთვის ამ შემთხვევაში მნიშვნელობა არ აქვს სანქცირებული იყო თუ არა) მიტინგის მონაწილეთა და უდროოდ და ტრაგიკულად დაღუპული ჩვენი თანამოქალაქელი ქალიშვილის გასვენებიდან მომავალი ახალგაზრდებით სავსე ავტობუსებს რომ მოუწყვეს“! იმავე სტატიაშია გაკრიტიკებული გაზეთ „ავანგარდის“ რედაქციაც: „მეგონა სესიაზე გამოსული დეპუტატები პრინციპულ საუბარს გამართავდნენ იმის შესახებ, რომ იმ დროს, როცა მდგომარეობა ნამდვილად

დაიძაბა, ლამის იყო „ავანგარდი“ ერთი მხარის კერძოდ „აიდგილარას“ - ამ არარეგისტრირებული საზოგადოების ორგანოდ იქცა, რომ გაზეთის თითქმის ყველა ნომერი ანტიქართული გამოხტომებით გამოირჩეოდა, ან რას ნიშნავს იმ ფაქტის წაყრუება, რომ „ავანგარდს“ მიმდინარე წლის 9 აპრილის ხალხმრავალმა მიტინგმა ბოიკოტი გამოუცხადა. ეს ხომ უპრეცედენტო მოვლენაა საბჭოთა პრესის ისტორიაში?“ („ავანგარდი“, 1989 წლის 16 მაისი, N76);

მთელი დანარჩენი მასალა არის პროპაგანდისტული მოწოდებები: მაგალითად, პარტიის ერთგულებისკენ, ქართველი და რუსი ხალხის მეგობრობის შეხსენება, კომუნისტური პარტიის „ამაგის“ ხაზგასმა ქართველი ერის წინაშე და მრავალი სხვა.

ივლისის მოვლენები აფხაზეთში

ივლისის თვეში სოხუმში ვითარება გამწვავდა: „1989 წლის 15-16 ივლისს სოხუმში მოხდა აფხაზური (აფსურური) ეროვნების ალტკინებული და ორგანიზებული ბრბოს თავდასხმა უნივერსიტეტში განცხადებების შემტან ქართველ ახალგაზრდებზე და მრავლობითი მკვლელობა, რამაც ქართველების მხრიდან წინააღმდეგობა გამოიწვია. მოკლეს 16 ადამიანი (9 ქართველი და 6 აფსუა). უნივერსიტეტთან დაწყებული კონფლიქტის შემდეგ მოკლეს ქართველი ახალგაზრდა (გამვლელი მატარებლის მგზავრი) სადგურშიც - მხოლოდ იმისთვის, რომ ქართველი იყო. ცხადია, ამ ამბებმა თბილისში დიდი ღელვა გამოიწვია და იმის მარად განახლებადი შეგნება, რომ საქართველოს კომუნისტურ ხელისუფლებას საქართველოს მოქალაქის სიცოცხლის დაცვის არც უნარი ჰქონდა და არც სურვილი“.(ნ. ნათაძე, „რაც ვიცი“ (ფაქტები და ანალიზი), თბ. 2002, გვ. 79);

აფხაზეთში ივლისის თვეში განვითარებულ მოვლენებსაქტიურად აშუქებდა გაზეთები: „ლენინელი“, „საბჭოთა აფხაზეთი“ და „ავანგარდი“. თუმცა, ყველა გამოცემის მთავარი ფრეიმები, გაშუქების ტენდენცია და მესიჯები,

პრაქტიკულად ერთნაირი იყო. მასალებისგაშუქების სპეციფიკა, გამოხატვის საშუალებები და სტილი 9 აპრილის თემატიკასთან დაკავშირებული სტატიების მსგავსი, თუმცა აქ უფრო ხშირად გვხვდება მეტ-ნაკლებად კრიტიკული სტატიები და მათი სრული უმრავლესობა მკითხველების წერილების ბლოკშია. სწორედ გაზეთების მკითხველები არიან უფრო მეტად კრიტიკულები და მათი წერილები უფრო ანალიტიკური ხასიათის, ვიდრე გაზეთების სარედაქციო ჯგუფის მიერ მომზადებული მასალები.

გაზეთების მიხედვით, შინაარსობრივი ანალიზის პროცესში ჩვენ მიერ დამუშავებული სტატიების ჩამონათვალი ასეთია:

საბჭოთა აფხაზეთი

1. აფხაზი და ქართველი ქალების მიმართვა
2. ქალაქში წესრიგი ჩვენვე დავამყაროთ
3. რეპლიკა - კვლავინდებურად - სტატია ტელევიზიის

პროგრამაზე

4. ჯანდაცვის სამინისტროს ცნობა
5. საქართველოს შსს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ცნობა
6. საინფორმაციო ცნობა
7. სავაჭრო მომსახურების სტაბილიზაცია
8. მდგომარეობა ისევ დამაბულია
9. წერილები რედაქციას
10. ნუ ავყვებით ჭორებს
11. ვეტერანები მოუწოდებენ
12. შევჩერდეთ
13. თვით ხალხმა იფიქროს
14. ერთიან ძალებით
15. გონს მოდით ადამიანობა

16. სამართლიანობა მოითხოვს
17. სსრკ უმაღლესი საბჭოს დადგენილება
18. საღმა აზრმა უნდა გაიმარჯვოს
19. აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის პლენუმი
20. პლენუმის მონაწილეების მიმართვა აფხაზეთის კომუნისტებისადმი
21. საქართველოს კომპარტიის აფხაზეთის ცენტრალურ კომიტეტში
22. ბრიფინგი ჟურნალისტებისთვის
23. ჟურნალისტთა კავშირის პრესცენტრში
24. მოძრაობა განახლდა
25. საქართველოს კომპარტიის აფხაზეთის ცენტრალურ კომიტეტში
26. დავუბრუნოთ სიმშვიდე აფხაზეთს
27. საინფორმაციო ცნობა
28. აფხაზეთის მოსახლეობას
29. ვითარება სტაბილური ხდება
30. მდგომარეობა უმჯობესდება
31. პრესის მუშაობის შესახებ
32. შევკრათ ერთი პირი
33. გონიერების პოზიციებიდან
34. მშვიდობიანი მოლაპარაკებით
35. რესპუბლიკური გაზეთის ფურცლებზე
36. მიმართვა აფხაზეთის უმაღლესი და სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივი საბჭოებისადმი
37. დავუბრუნოთ სიმშვიდე აფხაზეთს
38. ნუ ავატირებთ დედებს
39. სავაჭრო მომსახურება სტაბილური ხდება

40. რკინიგზამ შეუფერხებლად უნდა იმუშაოს
41. კანონის მთელი სიმკაცრით
42. ავტობუსები ქუჩებში გავიდნენ
43. გლოვის დღე
44. აფხაზეთის ჯანდაცვის სამინისტრო იტყობინება
45. პოზიციათა დაახლოების გზები
46. საინფორმაციო ცნობა - აფხაზეთის შსს პრესცენტრი
47. სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი
48. თბილისში შექმნილი ვითარების გამო
49. პრობლემები საერთოა
50. მოვლენების კვალდაკვალ
51. საინფორმაციო ცნობა - შსს პრესჯგუფი
52. შემოვებრუნოთ
53. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო იუწყება
54. რუსთაველისებრი სულისკვეთებით
55. სიკეთისა და სამართლიანობის იმედით
56. სიმშვიდე აფხაზეთს, საინფორმაციო ცნობა - დროებითი

პრესცენტრი აფხაზეთში

57. გონიერება გაიმარჯვებს
58. გვმართებს წინდახედულობა
59. სწორი შეფასება
60. წერილი კომუნისტს
61. შეხვედრები მშრომელებთან - აღვადგინოთ ურთიერთნდობა
62. წერილები საბჭოთა აფხაზეთს - უსაფრთხოებისა და

ნდობისათვის

63. საინფორმაციო ცნობა
64. დავებრუნოთ სიმშვიდე აფხაზეთს
65. დაგმეს

66. ჯანმრთელობის დაცვის სამსახური იტყობინება
67. ყური მივუგდოთ
68. ყინული დნება
69. საინფორმაციო ცნობა
70. ვითარება მოითხოვს წერილი
71. აღვადგინოთ ნდობა წერილი
72. შვილნო ქართული მიწისა წერილი
73. მხოლოდ სიყვარული გადაგვარჩენს წერილი
74. ერთად ვზიდოთ ჭაპანი წერილი
75. ეს საერთო ტრაგედიაა წერილი
76. რასაც გულწრფელად ვფიქრობ წერილი
77. ჩვენი გულისხმა წერილი
78. საინფორმაციო ცნობა
79. აღვადგინოთ ნდობა
80. ვითარება რთულია
81. ვთქვათ ჩვენი ღირსეული სიტყვა - გალის რაიონის დედების მიმართვა
82. შინაგან საქმეთა სამინისტროს ცნობა
83. საინფორმაციო ცნობა
84. აფეთქება რომელმაც ყველას გულისტკივილი მიაყენა
85. რა ვუანდერძოთ შვილებს (დავუბრუნოთ სიმშვიდე აფხაზეთს)
86. საინფორმაციო ცნობა
87. მტკიცე ბალავრის იმედით წერილი
88. საერთო ძალისხმევით
89. პარტიული ამხანაგობის ვითარებაში

90. საქართველოს კომპარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის, უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმისა და მინისტრთა საბჭოს მიმართვა კომუნისტებს და ყველა მშრომელს

91. შეხვედრა სკკპ ცენტრალურ კომიტეტში

92. ვითარების სტაბილიზაცია - მთავარი სადღეისო ამოცანა

93. საქართველოს სსრ ეროვნული განვითარების კონცეფცია

„ლენინელი“

1. მიტინგი გალში

2. მოვლენათა ქრონიკა

3. ექსტრემისტებს - საკადრისი პასუხი

4. მკურნალთა მძიმე დღეები

5. გალის რაიკომისა და რაიონული საბჭოს აღმასკომისგან

6. ჩავაქროთ ჭირი ვიდრე ეპიდემიად არ ქცეულა

7. კმარა მოთმინება

8. მოვლენათა ქრონიკა

9. მენდეთ

10. აფხაზეთის ტერიტორიაზე მოქალაქეთა ქცევის განსაკუთრებული რეჟიმის მიღებასთან დაკავშირებით ღონისძიებების შესახებ

11. ვეტერანთა მიმართვა აფხაზ და ქართველ ხალხს

12. მოქალაქეთა საყურადღებოდ - გალის აღმასკომის მიმართვა მოსახლეობას

13. კმარა, კმარა

14. აღდგეს პარიტეტი

15. დავებმართოთ დალუპულთა ოჯახებს

16. ღირებას გავუფრთხილდეთ
17. გახსოვდეთ საქართველო
18. იმედით შევყურებთ
19. ღია წერილი აფხაზურ მედიასაშუალებებს - ლენინის რედაქციისგან
20. საოლქო კომიტეტის მეხუთე პლენუმის მონაწილეების მიმართვა აფხაზეთის კომუნისტებისადმი
21. ფეხზე დადგა მთელი კოლექტივი
22. ლმობიერება გონიერთა წილხვედრია
23. ყველა დამნაშავე დაისაჯოს
24. მარად ერთად
25. მოვუხმოთ გონიერებას
26. აღვირახსნილობას ბოლო მოვუღოთ
27. დამნაშავე დაისაჯოს
28. მიმართვა საბჭოთა ხალხს
29. საქართველოს კომპარტიის გალის რაიონში
30. შევქმნათ დახმარების ფონდი
31. განა შულლით მოვაგვარებთ?
32. არა გაფიცვებით, არამედ გონიერებით
33. ვინ აქცია ძმა ძმის მკვლელად წერილი
34. დალუპულთა ოჯახების დახმარების ფონდში
35. მეც ამას ვისურვებდი - ოთარ ჭურღულიას წერილი
36. მოვუხმოთ დედის სიტყვის ძალა - მიმართვა ყველა დედისადმი
37. კვლავაც ერთად ვიღვაწოთ
38. შეხვედრები შრომით კოლექტივებთან - ვეძებოთ სწორი, ოპტიმალური გზები

39. გალის რაიონის მოსწავლე ახალგაზრდობის მიმართვა აფხაზეთში მცხოვრები თანატოლებისადმი

40. ძვირფასო დებო და ძმებო

41. შერიგებაშია გამოსავალი

42. ნუ გადავუხვევთ

43. დავიბრუნოთ წარსული

44. საჭიროა თავდაჭერა

45. მხოლოდ გონიერება

46. გავამრთელოთ მეგობრობის ხიდი - სტუმარი ოჩამჩირის რაიონული გაზეთი „კომუნიზმისკენ“

47. ვიშრომით, ვიმეგობროთ

48. ტკივილი გვწამს

49. ბზარი გავამთელოთ დავაწესოთ ახალი დღესასწაული

გაზეთი „ავანგარდი“

1. გონიერებამ უნდა გაიმარჯვოს

2. გონს მოდი ძმაო - ლექსი

3. აფხაზეთის მინისტრთა საბჭოს დადგენილება

4. მიმართვა აფხაზ და ქართველ ხალხს აფხაზეთის ვეტერანები

5. შეიქმნა შტაბი

6. უნდა მოვიძიოთ თეთრი მანდილი - ქართველ ჟურნალისტ

ქალთა მიმართვა აფხაზ ჟურნალისტებს

7. აღვადგინოთ ცხოვრების ჩვეულებრივი რიტმი

8. გაბაასება ლადო ასათიანთან - ლექსი

9. რაც შეგვიძლია, რაც მოგვეთხოვება

10. ერთი მიზანი გვაიმედრავებდეს

11. შვილნო ქართული მიწისა - აფხაზეთის ამბების გამო

ტექსტების დიდი ნაწილი აქაც ან ხელისუფლების წარმომადგენელთა მოწოდებები, ბრიფინგები ან ინტერვიუებია, ან მშრალი საინფორმაციო მასალა, ან მხატვრული ტექსტი, თუმცა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, დიდი რაოდენობითაა მკითხველთა წერილებიც. სხვადასხვა სპეციფიკის სტატიის ანალიზის შედეგად იკვეთება სხვადასხვა ფრეიმი, შესაბამისი მესიჯებით, რომელთა შორისაც გამორჩეულია:

- ისტორიის ფალსიფიკაციის დაუშვებლობა;
- ქართულ-აფხაზური მშვიდობიანი თანაცხოვრების მოწოდება;
- კონფლიქტით გამოწვეული ყოველდღიური პრობლემები სხვადასხვა სფეროში;

ამ ფრეიმების შესაბამისად, საგაზეთო მასალები ასე შეიძლება დაიყოს:

- **მოწოდებები, რომ მოსახლეობა არ აჰყვეს პროვოკაციებს:**

„დღეს, როცა აფხაზეთში ვითარება გამწვავდა, როცა საფრთხის წინაშე აღმოჩნდა ორი ხალხის თანაარსებობა, გვჭირდება წინდახედულება, გონივრულობა, სიბრძნე, კეთილგონიერება, არ ავყვეთ პროვოკაციებს, თავი შევიკავოთ ყოველგვარი გართულებისგან, აღარ დავუშვათ შეტაკება, სისხლისღვრა“ („საბჭოთა აფხაზეთი, 1989 წლის 22 ივლისი, N136);

- **პარტიული მუშაობის გააქტიურება, როგორც პრობლემის გადაწყვეტის გზა**

„გამოიყენებენ რა პარტიულ-პოლიტიკური და იდეოლოგიური მუშაობის ფორმებისა და მეთოდების მდიდარ არსენალს, პირველადმა პარტიულმა ორგანიზაციებმა და პარტიულმა კომიტეტებმა, პროპაგანდისტებმა და აგიტატორებმა, ყველა კომუნისტმა, მშრომელებთან მჭიდრო კონტაქტით, უნდა გამონახონ ადამიანებთან მუშაობის არასტანდარტული მეთოდები, ის სტილი,

რომელიც უფრო მეტად შეესაბამება ახალ მეთოდებს” („საბჭოთა საქართველო, 1989 წლის 25 ივლისი, N137);

- **მრავალეროვნულობის დადებით კონტექსტში წარმოჩენა და ხაზგასმა**

„ჩვენს ქალაქში ცხოვრობენ და შრომობენ 45 ეროვნების წარმომადგენლები და ვერ გრძნობდნენ, რომ ისინი სხვადასხვა ერის შვილები არიან. თითოეული მათგანი თავისი შრომით მთელი ამ ხნის განმავლობაში ხელს უწყობდა მშობლიური ქალაქის მიღწევებისა და წარმატებების ზრდას, ეს თითოეულის სისხლხორცეული საქმე იყო და არის. ჩვენ არ უნდა უარვყოთ ეროვნებათშორის არსებული პრობლემები. მათზე თვალის დახუჭვა ყველა ჩვენგანისათვის მიუტევებელი შეცდომა იქნებოდა, მაგრამ მათი გადაწყვეტა მუქართ, სამიტინგო ზემოქმედებით, ულტიმატუმებით უაზრობაა!” („ავანგარდი”, 1989 წლის 8 ივლისი, N 109)

- **ფაქტობრივი ინფორმაცია**

დაღუპულთა შესახებ ცნობები: „20 ივლისის მონაცემებით ავტონომიურ რესპუბლიკაში გარდაცვლილია 17 სულ 444 დაზარალებულმა მიმართა სამედიცინო დაწესებულებას, ჰოსპიტალიზებული იყო 150 კაცი. თბილისიდან ჩამოვიდა სპეციალისტ ექიმთა ჯგუფი, კარდიოქირურგი, რენიმატოლოგი, ანესთეზიოლოგი, მოწვეული 2 ნეიროქირურგი.” („საბჭოთა აფხაზეთი”, 22 ივლისი, 1989 წელი, N136);

მატარებლების, მანქანებისთვის ცეცხლის გახსნის, ასევე სახლებისთვის ცეცხლის წაკიდების ფაქტების შესახებ ინფორმაცია, მილიციის პატრულირება ქუჩებზე, სიძნელები სავაჭრო მომსახურების სფეროში, სხვადასხვა ორგანიზაციის მუშაკთა მიტინგები და გაფიცვები, ხელისუფლების წარმომადგენელთა შეხვედრები აფხაზ და ქართველ მოსახლეობასთან, 18 ივლისს

განსაკუთრებული რეჟიმის შემოღების შესახებ, რომლის თანახმადაც მოქალაქეებს 23:00 საათიდან 6:00 საათამდე გარეთ გასვლა სპეციალური ნებართვის გარეშე ეკრძალებოდათ. მოცემულია ინფორმაცია მატარებლების მოძრაობის აღდგენის, სავაჭრო საქმიანობის განახლების, ჰიდროელექტროსადგურის მუშაობის გაგრძელების, დალუპულთა ოჯახების დახმარების ფონდის შექმნის შესახებ ინფორმაციები. არის უამრავი მიმართვა: ახალგაზრდებისა ახალგაზრდებისადმი, ვეტერანების მიმართვა მოსახლეობისადმი, დედების მიმართვა დედებისადმი და ა.შ. მრავლადაა დამნაშავეთა დასჯის მოწოდება.

მოვლენების ტრაგედიად შეფასება

პრესაში აღნიშნული მოვლენები ტრაგედიადაა შეფასებული:

„მოხდა უბედურება, ძმა ძმისაკენ იარაღით გაემართა, ახლა არ უნდა ვარჩიოთ, ვინ არის დამნაშავე და ვინ მართალი. ჩვენ სრულიად უდანაშაულო ადამიანების დალუპვის ფაქტის წინაშე ვდგავართ” („საბჭოთა აფხაზეთი”, 1989 წლის 27 ივლისი, N139);

საბჭოთა აფხაზეთმა გამოაქვეყნა გაზეთ კომუნისტისთვის გურამ ფანჯიკიძის მიერ მიწერილი წერილი, სადაც წარმოდგენილია 9 აპრილისა და ივლისის მოვლენებს შორის ობიექტურიანალიზი და მოვლენების ტრაგედიად შეფასება: „სწორედ ამ გაუგონარ სიტუაციაში გვჭირდება ერთ მუშტად შეკვრა, შედუღაბება. ჩვენ კი რას ვაკეთებთ? თითქოს 9 აპრილმა გაგვაერთიანა და გაგვამთლიანა, მაგრამ სამწუხაროდ, მოჩვენებითია ჩვენი კონსოლიდაცია”. („საბჭოთა აფხაზეთი”, 1989 წლის 1 აგვისტო, N141);

გვხვდება წერილები ურთიერთნდობის აღდგენაზე, ყინულის დნობაზე, საერთო ტრაგედიაზე, პრობლემის ერთად მოგვარებაზე, ისტორიულ

მეგობრობასა და თანაცხოვრებაზე, წყენის დავიწყებაზე, აფხაზეთისთვის სიმშვიდის დაბრუნებაზე,

ვითარების სტაბილიზაციის მიზნით ჩატარებული აქტივობები:

„ეროვნებათშორის ურთიერთობათა ნიადაგზე აფხაზეთში შექმნილ მძიმე ვითარებასთან დაკავშირებით 12 ივლისს ქალაქ გალში გაიმართა მრავალათასიანი მიტინგი, რომელშიც რაიონის მშრომელებთან ერთად მონაწილეობას ლეზლობდნენ დასავლეთ საქართველოს რაიონების წარმომადგენლები“ („ლენინელი“, 1989 წლის 18 ივლისი);

ხელისუფლებისა და აფხაზი სეპარატისტების კრიტიკა:

„აფხაზების საწინააღმდეგოდ კი არ გამოვდივარ, არამედ იმათ სასტიკ დასჯას მოვითხოვ, რომლებმაც „ჩინმედლებისა“ და რბილი სავარძლების მიღების მოლოდინში თავიანთ მოძმე აფხაზებსაც უღალატეს. რას უცდიან და რაღას ელოდებიან საქართველოსა და აფხაზეთის ხელმძღვანელები? როდემდე უნდა ვითმინოთ?“ („ლენინელი“, 1989 წლის 18 ივლისი, რუბრიკა: „აღშფოთება“, სტატია: ჩავაქროთ ჭირი, ვიდრე ეპიდემიად არ ქცეულა.“)

„დათმობებიც კმარა, ეს უსაფუძვლო მოფერებებიც, ლიხნის აქციების ყველა მონაწილემ, რომელთაც სულგრძელობის მეტი არაფერი არ დავუპირისპირეთ დროა იგრძნოს მაგარი ხელი! იგრძნოს ყველამ, ვინც ქართულ სისხლს ღვრიდა აფხაზეთის მიწაზე, რომ სულ ტყუილად აქვს რამეს იმედი. აფხაზეთი მუდამ საქართველოს განუყოფელი ნაწილი იყო და ასე იქნება აწ და მარადის“ („ლენინელი“, 1989 წლის 18 ივლისი, რუბრიკა: „აღშფოთება“, სტატია: „კმარა მოთმენა!“)

„რა გახდა ტრაგედიის მიზეზი? პასუხი მხოლოდ ერთია, უმადური, ძმათაგამყიდველების მოქმედება, მათი აფხაზური წერილი“ („ლენინელი“, 1989 წლის 29 ივლისი, N91)

პროპაგანდისტული მასალები:

საკვლევი პერიოდის აფხაზეთის გაზეთების მასალთა უმეტესობა პროპაგანდისტულია, ყურადღებას იქცევს ჟურნალისტური ენაც, სადაც განსაკუთრებულად, აღმატებითი და დადებითი ტერმინოლოგიითაა წარმოჩენილი საბჭოთა ხელისუფლების როლი საქართველოს სხვადასხვა კუთხის, მათ შორის აფხაზეთის სსრკ რესპუბლიკის განვითარების საკითხები, ერთი მხრივ სტატიათა ნაწილი ეხება ეკონომიკურ აღმავლობას და მსგავს საკითხებს, მეორე მხრივ, საბჭოთა პროპაგანდა სრული უტიფრობით-ამტკიცებდა, რომ თითქოსდა იცავდა ეროვნულობას, ხალხთა შორის ძმობის იდეოლოგიას და ა.შ. ასეთი სტატიები მრავლად გვხვდება ყველა დამუშავებულ გაზეთში. მარტივად რომ ვთქვათ, სტატიათა უმეტესობა სწორედ ასეთია. ასე მაგალითად:

„უმაგალითოდ გაიფურჩქნა ქართველი ხალხის ფორმით ეროვნული და შინაარსით სოციალისტური კულტურა, მასშტაბური ღონისძიებები ხორციელდება ქართული ენის შემდგომი განვითარების უზრუნველსაყოფად, მისი გამოყენების არეალის გასაფართოებლად. (ლენინელი, 1989 წლის 25 თებერვალი, N25, სტატია: „საბჭოთა ხალხების ძმურ ოჯახში“); „გაზაფხულის ათვლას აფხაზეთში 4 მარტიდან იწყებენ, ნამდვილი გაზაფხული, თავისუფლების გაზაფხული ხომ სწორედ ამ თარიღმა მოუყვანა სულის მიწას. სამოცდარვა წელი გავიდა მას შემდეგ, ვეღარ იცნობთ აფსნის მიწას, ისე შეიცვალა ამ ხნის მანძილზე აფსნი, ყოფილი რუსეთის იმპერიის მივარდნილი მხარე, დღევანდელი განახლებული საბჭოეთის ერთერთი უბრწყინვალესი თვალმარგალიტი“ (ლენინელი, 1989 წლის 4 მარტი, N28, სტატი: 4 მარტი, აფხაზეთის გასაბჭოების დღეა, ზეიმია აფსნის მიწაზე“);

მედიასთან დაკავშირებული მასალები:

მედიის მნიშვნელობა:

„დრომ განუსაზღვრელად აამაღლა ბეჭდვითი სიტყვის ფასი, მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებათა როლი. ამით განისაზღვრება საოლქო, საქალაქო და რაიონული გაზეთების, აფხაზეთის, სახტელერადიოს პასუხსაგები ამოცანები, რომლებიც მოწოდებულნი არიან ოპერატიული ინფორმაცია მიაწოდონ მოსახლეობას რესპუბლიკაში საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ვითარების მდგომარეობაზე, ობიექტურად გააშუქონ მოვლენები, ფართოდ გააანალიზონ ინტერნაციონალიზმის პრინციპების დასამკვიდრებლად პარტიული ორგანიზაციების მუშაობა” („საბჭოთა აფხაზეთი”, 1989 წლის 25 ივლისი, N137, „საქართველოს კომპარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის V პლენუმის მონაწილეების მიმართვა აფხაზეთის კომუნისტებს”);

ბრიფინგები/შეხვედრები მასმედიის წარმომადგენლებთან:

✓ „10 აპრილს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა მუშაკებსა და საზოგადოებრივების წარმომადგენლებს გააცნეს დედაქალაქის მთელი სიტუაცია და ღონისძიებანი, რომლებიც მდგომარეობის სტაბილიზაციის მიზნით ხორციელდება” („საბჭოთა აფხაზეთი”, 1989 წლის 12 აპრილი, N70);

✓ „21 აპრილი - პრესის დღე სამისტროში: „9 აპრილს მომხდარმა ამბავმა შეაძრწუნა მთელი საზოგადოება, რომელიც სრულიად სამართლიანად მოითხოვდა ბრალეულთა გამოვლენასა და მკაცრად დასჯას - თქვა საქართველოს სახალხო განათლების მინისტრმა გურამ ენუქიძემ, რომელმაც გახსნა პრესკონფერენცია” („საბჭოთა აფხაზეთი”, 1989 წლის 21 აპრილი, N77);

✓ „21 ივლისს საქართველოს კომპარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის პოლიტგანათლების სახლის სხდომათა დარბაზში სსრ კავშირის შინაგან საქმეთა სამინისტროს პრესამსახურმა აფხაზეთის ასს რესპუბლიკაში ჩაატარა ბრიფინგი ჟურნალისტებისთვის, რომელსაც ესწრებოდნენ ცენტრალური, რესპუბლიკური და ადგილობრივი პრესის,

ტელევიზიისა და რადიოს წარმომადგენლები”. („საბჭოთა აფხაზეთი”, 1989 წლის 25 ივლისი, N137, „ბრიფინგი ჟურნალისტებისთვის”);

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა კრიტიკა

საინტერესო ფაქტია, რომ, ერთი მხრივ, ვხვდებით ხელისუფლების წარმომადგენელთა კრიტიკასმედიის წარმომადგენლებისადმი, იმის თაობაზე, რომ გაზეთები არ უწევენ სათანადო პროპაგანდას პარტიულ იდეოლოგიას, მეორე მხრივ მოსახლეობის და მკითხველების კრიტიკას, რომ გაზეთები ცალმხრივად აშუქებდნენ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ მოვლენებს:

„მასობრივი ინფორმაციისა და პროპაგანდის საშუალებებათა საქმიანობაში არის მნიშვნელოვანი ნაკლოვანებანი და გამოუყენებელი რეზერვები. ჯერ კიდევ ნაკლებ ყურადღებას უთმობენ გაზეთები ცხოვრების საბჭოური წესის პროპაგანდას, მშრომელ ადამიანს, იშვიათია მასალები, რომლებიც დამაჯერებლად უჩვენებდნენ ცხოვრების ყველა სფეროში წესრიგის დამყარებისთვის, ნეგატიური ტენდენციებისა და მოვლენების დამღვევისათვის პარტიული, საბჭოთა სახელმწიფო ორგანოების ძალისხმევას.” („საბჭოთა აფხაზეთი”, 1989 წლის 26 ივლისი, N138 „საქართველოს კომპარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტში);

„ამ დღეებში აფხაზეთის რედაქციაში და რამდენადაც ვიცით არა მარტო აქ, განუწყვეტლივ რეკავს ტელეფონი, მკითხველები გამოთქვამენ გულისწყრომას, სვამენ კონკრეტულ კითხვებს: ნუთუ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებანი, ამგვარ ცილისმწამებლური, ვითარების ცალმხრივად გაშუქების მეთოდებით აპირებენ შეასრულონ თავიანთი ჰუმანური და პროგრესული მისია - ხელი შეუწყონ აფხაზეთში ეროვნებათშორისი დამოკიდებულების სტაბილიზაციას? ნუთუ ბოლო არ მოეღება არაობიექტურ და მიკერძოებულ პროპაგანდას და პასუხი არ მოეთხოვებათ ამის მოქმედთ? ძნელია არ დაეთანხმო მკითხველს. აი, მაგალითი: გუშინწინ აფხაზეთის ტელევიზიით აფხაზმა კოლეგებმა გადმოსცეს

ტელერეპორტაჟი ტყვარჩელიდან. გადაცემაში ინტერვიუთი გამოსულნი ცდას არ აკლებდნენ, რათა ცალმხრივად წარმოედგინათ აფხაზეთში მომხდარი ამბები და მათი გამოწვევი მიზეზები, ხოლო გადაცემის ორგანიზატორები ხელს უწყობენ მის ანტიქართული მიმართულებით მსვლელობას... ორიოდ დღით ადრე აფხაზეთის რადიომ რუსულ ენაზე გადმოცემულ ინფორმაციაში აღნიშნა, რომ გალისა და გულრიფშის რაიონებში მოსახლეობის ჯგუფები თავს დაესხნენ მილიციის რაიგანყოფილებებს ცეცხლსასროლი იარაღის წართმევის მიზნით, მაგრამ ამასთანავე რატომღაც თავი შეიკავა დაესახელებინა ანალოგიური აქტების ჩადენის ფაქტები ავტონომიური რესპუბლიკის სხვა რეგიონებში. აღნიშნული და სხვა ამისმაგვარ მაგალითების ტენდენციურობისა და არაკეთილსინდისიერების კომენტარს თვით მკითხველი გაუკეთებს” („საბჭოთა აფხაზეთი”, 1989 წლის 22 ივლისი, N136);

ინფორმაცია პრესის მუშაობაზე

„დიდი დატვირთვით მუშაობს ამ რთულ და დამაბულ დღეებში აფხაზეთში მოვლინებული საკავშირო და რესპუბლიკური გაზეთების, საინფორმაციო სააგენტოების, ტელევიზიისა და რადიოს კორესპოდენტთა კორპუსი. მათთვის და ადგილობრივი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა ჟურნალისტებისთვის საქართველოს კომპარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტში, პრესცენტრში რეგულარულად ეწყობა პრესკონფერენციები და ბრიფინგები, რომელზედაც სათანადო ოპერატიული ინფორმაციებით გამოდიან პარტიული, საბჭოთა, ადმინისტრაციული და ჯანდაცვის ორგანოების ხელმძღვანელები” („საბჭოთა აფხაზეთი”, 1989 წლის 26 ივლისი, N138);

„მინდა ვთქვა იმ დადებით ფაქტზე, რომელიც შეასრულა აფხაზეთის ტელევიზიამ, როდესაც მოაწყო გადაცემა 21 ივლისს, სადაც გამოიყვანა აფხაზურ,

ქართულ და რუსულ ენებზე ჩვენი რესპუბლიკის ინტელიგენციის წარმომადგენლები, მათ მოწოდებაში აფხაზი და ქართველი ხალხებისადმი, ავტონომიური რესპუბლიკის მოსახლეობისადმი იყო გულწრფელი მამაშვილური დარიგება” („საბჭოთა აფხაზეთი”, 1989 წლის 26 ივლისი, N138);

რუსი ჟურნალისტები ცდილობდნენ ვითარების გამწვავებას, რასაც აკრიტიკებს ადგილობრივი მედია: „აფხაზეთში განვითარებულ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ვითარებას, აქ მომხდარ ტრაგედიას ფართოდ და ოპერატიულად აშუქებენ საკავშირო პრესა, ტელევიზია და რადიო. არის შემთხვევები, როდესაც მკითხველებს აწვდიან არაობიექტურ ინფორმაციას ან კიდევ იჩენენ უსაფუძვლო კატეგორიულობას, როგორც ეს გააკეთა აფხაზეთში სპეციალურად ჩამოსულმა გაზეთ „პრავდის” კორესპოდენტმა, ე. ჩერტოკოევმა, რომელმაც ჟურნალისტის პირადი პოზიციით 21 ივლისს გამოქვეყნებულ წერილში დასვა საკითხი აფხაზეთში საკომენდანტო საათის შემოღების თაობაზე. “ („საბჭოთა აფხაზეთი”, 1989 წლის 26 ივლისი, N138);

აფხაზეთში აქტიურად მუშაობს მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებები: „აფხაზეთისკენაა მიპყრობილი ამჟამად მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების, რადიოს, ტელევიზიის, პრესის მუშაკთა გულისყური. ქალაქ სოხუმში შექმნილია პრესცენტრი, სადაც საკავშირო, რესპუბლიკური თუ ადგილობრივი პრესის მუშაკები აშუქებენ რესპუბლიკაში შექმნილი პოლიტიკური ვითარების სურათებს.

ყოველ დღე აფხაზეთიდან გადაიცემა ფოტოტელერეპორტაჟები, საგაზეთო პუბლიკაციები, დოკუმენტური მასალები” („საბჭოთა აფხაზეთი”, 1989 წლის 27 ივლისი, N139);

საჯარო მიმართვები

მაგალითად: ქართველ ჟურნალისტ ქალთა მიმართვა აფხაზ დედებს:

„ჩვენ იმ მოდემისანი ვართ, ვეფხვის დედასთან სამძიმრის სათქმელად მისვლაც რომ ვალად გაგვიხდია, მაგრამ თუ ახლავე არ მოვეგეთ გონს და ზღვარი არ დავუდეთ ამ შემადრწუნებელ უთანხმოებას, თუ არ დავაოკეთ ჩვენი ქმარ-შვილი, ერთმანეთთან სამძიმარზე მისასვლელ გზასაც მოვიჭრით, ასე მტრობაში დავილევით!“ („ავანგარდი, 1989 წლის 26 ივლისი, N 116);

გაზეთ „ლენინელი“ მიმართვა აფხაზეთის სხვა გაზეთებისადმი:

„მოგმართავთ რა ამ ღია წერილით, გთხოვთ თავი შეიკავოთ ისეთი პუბლიკაციებისგან და გამოსვლებისგან, რომლებიც ხელს არ უწყობენ ქართველ და აფხაზ ხალხებს შორის ურთიერთობის გაჯანსაღებას, კიდევ უფრო გაადრმავებენ კონფრონტაციას, შექმნიან ახალ დამაბულობებს, გაამძაფრებენ ემოციებს, დათესავენ ეჭვს და უნდობლობას. მხოლოდ ობიექტურობა და თავშეკავება, სიმართლე და ტაქტი, გონიერება და ლმობიერება მოგცემთ საშუალებას ადამიანები გამოვიდნენ შოკის მდგომარეობიდან, დაუბრუნდნენ ნორმალურ ცხოვრებას“ („ლენინელი“, 1989 წლის 27 ივლისი, N20, „ღია წერილი აფხაზეთის ასსრ „სახტელერადოს“, „აფსნი ყაფშის“, „საბჭოთა აფხაზეთის“, „სოვეტსკაია აფხაზიას“, რაიონული და საქალაქო გაზეთების რედაქციებს“).

საქართველოს დამოუკიდებლობის იდეა

პრაქტიკულად, ერთ-ერთი პირველი დასაბუთება დამოუკიდებლობის მოთხოვნის სამართლიანობისა გაზეთ „ავანგარში“ გვხვდება: „ძალიან ვთხოვ მკითხველ საზოგადოებასა და ჩემს შესაძლო ოპონენტებს სწორად გამიგონ, განა შეიძლება პროგრესულად მოაზროვნე ადამიანი, ჰუმანისტი, წინ აღუდგეს ერის სწრაფვას თავისუფლებისკენ, დამოუკიდებლობისა და ყოველივე იმის მოპოვებისგან, რაც მისთვის ღვთით დაკანონებულია? არა და არა! ანათემა უნდა

მოუწყო ასეთ ადამიანს. იბრძოლოს აფხაზმა ხალხმა თავისი კანონიერი უფლებებისთვის ჩვენ ეს რატომ უნდა გვეწყინოს? მაგრამ ვიმეორებ კანონიერი უფლებების!“ („ავანგარდი“, 1989 წლის 16 მაისი, N76);

საინტერესოა ეროვნული მოძრაობის წევრებისადმი დამოკიდებულებაც. თუ 1989 წლის დასაწყისში ეროვნული მოძრაობის ლიდერები ან საერთოდ არ იყვნენ ნახსენები აფხაზეთის გაზეთებში ან „ანტისახელმწიფოებრივ“ პირებად იყვნენ მონათლულნი, წლის ბოლოს უკვე გვხვდება მერაბ კოსტავას ხსოვნსადმი მიძღვნილი სტატია, რომელშიც საუბარია აფხაზეთის მიმართ მის ამაგზე და სტატიას ახლავს მერაბ კოსტავას ფოტო გალში გამართული მიტინგიდან: „პირველი შეება მტერს ცხრა აპრილის დამეს, - ამბობს მერაბ კოსტავას შესახებ მწერალი ნოდარ წულეისკირი, პირველი წავიდა აზერბაიჯანელ ტერორისტებთან „საომრად“, პირველი გაიჭრა აფხაზეთშიც ძმათა სისხლისღვრის აღსაკვეთად, პირველი წავიდა მესხებთანაც უმძიმესი ქართული საქმის მოსაგვარებლად და შეეწირა კიდევ ამ საქმეს. აფხაზი ექსტრემისტების გამოსვლის დროსმერაბ კოსტავას სიბრძნემ, სიდინჯემ და ალლომ გახადა შესაძლებელი, რომ ლალიძგის ხიდთან არ მომხდარიყო შეტაკება ჯარის ნაწილებთან, როცა აზვირთებული ქართველები ექსტრემისტებსა და სამხედროებს შორის აღმოჩნდნენ („ლენინელი“, 1989 წლის 21 ოქტომბერი, N127)

ზეპირი ისტორიები

სხვადასხვა ეპოქაში სამეცნიერო აზროვნება განსხვავებულად ვითარდებოდა და წარმატების დიფერენცირებულ საფეხურზეც იდგა. თუმცა, სამეცნიერო მუშაობის რევოლუციური ეტაპი ალბათ სწორედ მაშინ დადგა, როცა კავშირი საზოგადოებას, მეცნიერებასა და ტექნოლოგიას შორის მჭიდრო გახდა. ამ კავშირის მეშვეობით დროთა განმავლობაში იქმნებოდა და იხვეწებოდა

კვლევების მეთოდოლოგია და ფართოვდებოდა სამეცნიერო მუშაობის თვალსაწიერად.

„სამეცნიერო კვლევის ხანგრძლივი პრაქტიკის შედეგად ჩამოყალიბდა სხვადასხვა სახის ემპირიული და თეორიული, ინტერდისციპლინარული და ვიწრო დარგობრივი მეთოდები. დროთა ვითარებაში იცვლებოდა მათდამი დამოკიდებულება და მათი გამოყენების მიზანშეწონილობა“ (სჯანი, 2008, №10 - „ზეპირი ისტორიების კვლევის მეთოდის ზოგიერთი საკითხი“).

მეოცე საუკუნის 40-იან წლებში, სხვა უკვე არსებული მეთოდოლოგიების პარალელურად ჩამოყალიბდა კიდევ ერთი - **ზეპირი ისტორიის კვლევის მეთოდი**, რომელიც დროთა განმავლობაში უფრო და უფრო პოპულარული გახდა და დღეს, თანამედროვე სოციალურ და ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა პრაქტიკაში ძალზე ხშირად გამოიყენება.

ზეპირი ისტორია არის კვლევის მეთოდი, რომელიც გულისხმობს კონკრეტული ადამიანების მონათხრობი ტექსტით მნიშვნელოვანი მოვლენების შესახებ ინფორმაციის მოპოვებას და მიზნად ისახავს ინფორმაციის სხვადასხვა პერსპექტივიდან მიღებას, განსაკუთრებით კი ისეთი ინფორმაციისა, რომლის წერილობითი წყაროებიც არ არსებობს.

ზეპირი გადმოცემებს ხშირად გაუყალბებელ ისტორიას უწოდებენ. ამ სახის მასალა საშუალებას გვაძლევს, ესა თუ ის მოვლენა პროცესების უშუალო მონაწილეთა მონათხრობით აღვადგინოთ. ამრიგად, ეს მეთოდი უბრალო ადამიანის ინდივიდუალურ მეხსიერებას ეყრდნობა და საერთო ჯამში, კოლექტივის მეხსიერების ნაკრებს ქმნის, საიდანაც, კვლევის მიზნიდან გამომდინარე, სათანადო დასკვნების გამოტანა უკვე მკვლევრის პრეროგატივაა. ზეპირი ისტორიები საშუალებას გვაძლევს, უშუალო კონტაქტი გვქონდეს პირველწყაროსთან, მისგან მივიღოთ ჩვენთვის სასურველი ინფორმაცია და მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე თეორიული დასკვნებიც გამოვიტანოთ.

ვფიქრობთ, ზემოთ დასახელებული არგუმენტები საკმარისია იმისთვის, რომ დავასაბუთოთ, თუ რატომ ავირჩიეთ ჩვენი კვლევის ერთ-ერთ მეთოდად ზეპირი ისტორიები.

ზეპირი ისტორიის მეთოდით კვლევისას საშუალება მოგვეცა, 1985-1989 წლების აფხაზეთში მედიის ფუნქციონირების საკითხებზე კვლევა გვეწარმოებინა არა მხოლოდ ფაქტობრივ საკვლევ მასალასა და კონკრეტულ ფაქტებზე დაყრდნობით, არამედ აუთენტური ისტორიებითაც, რომლებიც ინდივიდების მეხსიერებაშია შენახული.

კვლევაში ჩართულმა რესპონდენტებმა გაგვიზიარეს პირადი ისტორიები, რომლებიც მოიცავს უამრავ საინტერესო ინფორმაციას, პირად ემოციებს, ცალკეული საკითხებისადმი სუბიექტურ თუ ობიექტურ დამოკიდებულებებს და ალბათ სამომავლო განზრახვებსა თუ მოლოდინებს. ეს მოგონებები დაფუძნებულია მათ სოციალურ და სუბიექტურ გამოცდილებაზე.

საერთო ჯამში განსხვავებული ასაკის, პროფესიის, ეროვნებისა თუ სოციალური სტატუსის მქონე რესპონდენტთაგან ჩაიწერა 30-მდე ზეპირი ისტორია. შევეცადეთ გამოგვეკითხა აფხაზეთის ყველა რაიონიდან და ქალაქიდან იძულებით დევნილი მოქალაქეები. კვლევის ფარგლებში ჩვენი რესპონდენტები იყვნენ: **გია გვაზავა** (აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარე, საქართველოს ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპოდენტი, ბიოლოგიის დოქტორი, გენეტიკოსი, იურისტი); **ჯემალ გამახარია** (ისტორიკოსი); **ზურაბ პაპასკირი** (ისტორიკოსი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი); **თეიმურაზ გვანცელაძე** (ფილოლოგი, აფხაზური ენის სპეციალისტი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი); **ლია ახალაძე** (ისტორიკოსი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი); **ირაკლი გელენავა** (ისტორიკოსი, დევნილი გალიდან); **მაია მირესაშვილი** (ფილოლოგი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი); **დავით ბაძალუა** (მხატვარი); **ნინო კვარაცხელია** (აფხაზეთის მთავრობის საზოგადოებასთან და მედიასთან ურთიერთობის სამსახურის

უფროსი, დევნილი სოხუმიდან); ნონა შონია (გალის საგანმანათლებლო რესურს-ცენტრის ხელმძღვანელი, დევნილი გალიდან); მანანა ანუა (იური ანუას ქალიშვილი, ექიმი); ლილი და ნანა ხურთები (მსახიობები); ლადო კუკულაძე (ექიმი, ნევროლოგი, დევნილი სოხუმიდან); ნუგზარ მაგლობლიშვილი (მხატვარი, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრი); თეიმურაზ გრიგოლია (ისტორიკოსი, დევნილი სოხუმიდან); ირინა სორდია (ექიმი, დევნილი გალიდან); მარინა ზაძაღუა (არქიტექტორი, დევნილი ოჩამჩირედან), მარინა შენგელია (სცენარისტ-რეჟისორი, დევნილი სოხუმიდან); მონიკა დავლიანიძე (თარჯიმანი, დევნილი ოჩამჩირედან); ნინო შამუგია (ფილოლოგი, დევნილი გალიდან); რამაზ კილაძე (ბოტანიკოსი, დევნილი სოხუმიდან); სოფო ადამია (ფილოლოგი, დევნილი გალიდან); ლეილა ზაღბაია (კალიგრაფი, დევნილი გალიდან); მათა ჭავჭავაძე (ბიოლოგი, დევნილი სოხუმიდან); რამინ აფაქიძე (მხატვარი, დევნილი სოხუმიდან).

ზეპირი ისტორიების კვლევის მეთოდით ანალიზისას და თეორიული დასკვნების ჩამოყალიბების პროცესში, რესპონდენტთა მონათხრობიდან ჩვენთვის რამდენიმე მნიშვნელოვანი საკითხი გამოიკვეთა:

- 1985-1989 წლებში აფხაზეთის რეგიონში მოსახლეობის უმეტესობა იწერდა და კითხულობდა ადგილობრივ პრესას, გაზეთები იყო ხელმისაწვდომი, ამ გაზეთებს იწერდნენ, ავრცელებდნენ და სამკითხველო დარბაზებშიც ინახავდნენ. შესაბამისად, პრესა იყო აზრისა და ინფორმაციის გავრცელების ერთ-ერთი მთავარი საშუალება, პრესის გაცნობა - ყოველდღიური ჩვეულება მოქალაქეთათვის, ხოლო პრესის ფურცლებზე წარმოდგენილი ინფორმაცია ხშირად ხდებოდა განხილვის თემა საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში;
- ამ პერიოდის პრესის სტატიები განიცდიდა კომუნისტური იდეოლოგიის გავლენას; ძირითად ინფორმაციასთან ერთად ყოველთვის

იგრძნობოდა პარტიული სულისკვეთება ან მასალა მთლიანად პარტიული იდეოლოგიური მიზნებით ხასიათდებოდა;

- ქართული დარუსულენოვანი პრესა უფრო მეტი პოპულარობით სარგებლობდა, ვიდრე აფხაზურენოვანი. აფხაზურენოვანს უფრო სიმბოლური მნიშვნელობა ჰქონდა, ვიდრე პრაქტიკული გამოყენება;

- პრესის დღის წესრიგი აგებული იყო პარტიისა და ხელისუფლების დღის წესრიგით, ხელისუფლების წარმომადგენელთა გამოსვლების, ბრიფინგების, განცხადებების, მიმართვებისა და ხელისუფლების მიერ შეთავაზებული ახალი პროექტების საფუძველზე;

- რესპონდენტების მიერ გახსენებული ძირითადი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები ემთხვევა ნაშრომის პირველ თავში ჩვენ მიერ წარმოდგენილ მონიშნულ მოვლენებს;

- რესპონდენტების უმრავლესობას აღნიშნული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების შესახებ ინფორმაცია პრესის ფურცლებიდან არ მიუღია;

- რესპონდენტების უმრავლესობას უჭირს გაიხსენოს 1989 წლამდე აფხაზეთის პრესაში ეროვნული მოძრაობის აქტივობებზე გამოქვეყნებული სტატიები;

- რესპონდენტების ნაწილი მიიჩნევს, რომ 1989 წლის 9 აპრილის შემდეგ აფხაზეთის პრესა უფრო თავისუფლად აქვეყნებდა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების შესახებ ინფორმაციას; ამავე პერიოდიდან გაზეთებში უფრო აქტიურდება მკითხველთა ისეთი წერილების გამოქვეყნებაც, სადაც ქართულ-აფხაზური მეგობრობისა და შუღლის დაუშვებლობაზეა საუბარი, მართალია მკვეთრად არა, მაგრამ თანდათან იცვლება ხელისუფლების კარნახით შედგენილი პრესის დღის წესრიგი, ის უფრო მოვლენათა თანამდევი ხდება და კიდევ უფრო მეტად იცვლება ფრეიმები;

- რესპოდენტთა უმრავლესობა იხსენებს, რომ იმ პერიოდის აფხაზეთის გაზეთები ინფორმაციის „ამოკითხვის“ (გამორჩევის) თავისებურ მეთოდს საჭიროებდნენ, ისინი მიიჩნევენ, რომ გაზეთებში მაშინდელ მკითხველს შეეძლო პარტიული იდეოლოგიის ზეგავლენით შექმნილ სტატიებში მთავარი ამბების „ამოკითხვაც“, მომხდარი მოვლენების შესახებ ინფორმაციის მიღებაც;

- რესპონდენტთა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ საერთო ჯამში 1989 წლის მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების ძირითადი ნაწილი ასახულია აფხაზეთის პრესაში;

- რესპონდენტთა უმრავლესობის აზრით ყველაზე პოპულარული გამოცემა იყო „საბჭოთა აფხაზეთი“;

- რესპონდენტების ინფორმაციით „საბჭოთა აფხაზეთის“ გარდა, იბეჭდებოდა სხვა გამოცემებიც, რომლებიც კონკრეტული რაიონის გაზეთს ან ამა თუ იმ უწყების პერიოდულ ორგანოს წარმოადგენდა, მაგალითად „აფხაზეთის უნივერსიტეტი“;

- არ გვხვდება ტრაგედიის ამსახველი ფოტო-მასალები

თავი IV

დასკვნა

კვლევის შედეგად შევისწავლეთ 1989 წელს აფხაზეთის გაზეთებში გამოქვეყნებული მასალები საქართველოში მიმდინარე საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების კონტექსტში. მასალის შესწავლისას არ განხორციელებულა შერჩევა, კვლევაში მოხვდა ყველა სახის პუბლიკაცია, რომელიც რაიმე კუთხით შეეხებოდა ზემოთ აღნიშნულ მოვლენებს. კვლევა ჩატარდა კონტენტ ანალიზის მეთოდის მეშვეობით. საბოლოოდ დადასტურდა სამივე ჰიპოთეზა:

H1. აფხაზურ მედიაში 1989 წლის 9 აპრილამდე იშვიათად და ნაწილობრივ, ხოლო შემდგომ უფრო აქტიურად ეთმობა სათანადო ყურადღება საქართველოში მიმდინარე საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ მოვლენებს;

H2. საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები, რომლებიც ძირითადად ეროვნულ მოძრაობას უკავშირდებოდა, საბჭოთა ხელისუფლების იდეოლოგიური გავლენით შუქდებოდა. გამუქების შემთხვევაში, პრესის ინტერესი სწორედ მოვლენების იდეოლოგიური კუთხით შეფასების მიზნით არის განპირობებული. გამოქვეყნებული მასალა, უმეტესად, ხელს უწყობდა პარტიული იდეოლოგიის გამყარებას.

H3. 1989 წლის 9 აპრილის შემდეგ იგრძნობა მეტ-ნაკლები დამოუკიდებლობა და იდეოლოგიის წნეხისგან თავისუფლება, ასევე, ბოლო პერიოდში იზრდება ქვეყანაში მიმდინარე პროცესების ასახვისა და გამოხატვის

სიხშირე და ქართულ-აფხაზური ურთიერთობის დადებითი აქცენტებით წარმოჩენის ტენდენცია, იმ პერიოდში მიმდინარე აფხაზეთთან დაკავშირებული კონფლიქტური მოვლენების გასანეიტრალებლად;

უფრო ვრცლად, საკვლევ კითხვებზე პასუხები ასე შეიძლება ჩამოყალიბდეს:

რომელი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები გააშუქა აფხაზეთის პრესამ:

1989 წლის აფხაზეთის პრესაში ნაწილობრივ აისახა ის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები, რომლებიც ამ პერიოდში განვითარდა საქართველოში. ძირითადად გაშუქდა ის საკითხები, რომლებიც უკავშირდებოდა უშუალოდ აფხაზეთს: ლიხნის ყრილობა, 9 აპრილი და 16 ივლისს დაწყებული ქართულ-აფხაზური ფიზიკური დაპირისპირება. ფაქტია, რომ ბევრი ის საკითხი, რაც დედაქალაქში ან საქართველოს სხვა რეგიონში ხდებოდა, არ გაშუქებულა აფხაზეთის მედიაში. იმ პერიოდში ეროვნულ მოძრაობას რამდენიმე „ფრონტი“ გაუხსნა ხელისუფლებამ, თუმცა, სხვა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური საკითხები პრაქტიკულად არ განხილულა აფხაზეთის გაზეთებში და ცხადია, ეს შემთხვევით არ მომხდარა. ხელისუფლების მიერ კონტროლირებული პრესა თბილისში აფხაზეთში მიმდინარე მოვლენებს არ ახმაურებდა, აფხაზეთში კი - დანარჩენ საქართველოში მიმდინარე მოვლენების დაფარვას ცდილობდა.

ნაწილობრივ გაშუქდა და ძალიან მცირე გამოხმაურება მოჰყვა მედიაში „ლიხნის ყრილობას“, რაც გახლდათ უმნიშვნელოვანესი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენა საქართველოს უახლეს ისტორიაში; აქტიურად გაშუქდა 1989 წლის აპრილის მოვლენები, 9 აპრილის ტრაგედიამდე შედარებით ნაკლები რაოდენობის სტატიები გვხვდება, თუმცა 9 აპრილის ტრაგიკული ღამის შემდეგ ათობით სტატია ქვეყნდება გაზეთებში როგორც მომხდარი ტრაგედიის, ისე

შემდეგ დღეებში არსებული ვითარების შესახებ; კიდევ უფრო მეტი სტატია გვხვდება 1989 წლის ზაფხულში აფხაზეთში მომხდარი ტრაგიკული მოვლენების შესახებ, სოხუმის უნივერსიტეტის ქართული სექტორის თბილისის უნივერსიტეტის ფილიალად გამოცხადების ინიციატივასთან დაკავშირებული ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი, სოხუმში ერთდროულად ქართველებისა და აფხაზების მიერ ორგანიზებული მიტინგები, ვოვა ვეკუას ტრაგიკული დაღუპვის საკითხები და ა.შ. პრაქტიკულად, ზაფხულის დამაბულობა აფხაზეთში იყო ჩვენს საკვლევ პერიოდში ყველაზე აქტიურად გაშუქებადი საკითხი აფხაზური პრესის მიერ.

როგორი იყო გაშუქებული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების სიხშირე, აქცენტები და ტენდენციები:

საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები, რომლებიც ეროვნულ მოძრაობას უკავშირდებოდა 1989 წლის პირველ ნახევარში ძირითადად ნეგატიურ კონტექსტში და საბჭოთა ხელისუფლების იდეოლოგიური გავლენით შუქდებოდა. გაშუქების შემთხვევაში, პრესის ინტერესი სწორედ მოვლენების იდეოლოგიური კუთხით შეფასების მიზნით არის განპირობებული. გამოქვეყნებული მასალა უმეტესად ხელს უწყობდა პარტიული იდეოლოგიის გამყარებას. ჟანრობრივად სჭარბობდა საინფორმაციო ხასიათის სტატიები.

საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების გააქტიურებასთან ერთად იზრდებოდა მედიაში აღნიშნული მოვლენების გაშუქების სიხშირე. ასევე, რაც უფრო მეტ მასშტაბს იძენდა ეროვნული მოძრაობა, გაზეთებში უფრო მკვეთრად ისმოდა საქართველოს დამოუკიდებლობის იდეა. რაც უფრო ღვივდებოდა და საამკარაოზე გამოდიოდა ეროვნებათმორისი კონფლიქტი, მით უფრო ხშირად გამოიხატებოდა გაზეთებში საკითხის ტრაგიკულობა და ქართულ-აფხაზური მშვიდობიანი თანაცხოვრების იდეა. ასე მაგალითად: 1989 წლის 25 თებერვლის მასშტაბური საპროტესტო აქციის შესახებ საერთოდ ვერ ვხვდებით ინფორმაციას

აფხაზეთის გაზეთებში, მარტში ლიხნის ყრილობაც არ შუქდება აქტიურად, თუმცა აპრილის მოვლენები და ივლისის კონფლიქტი უკვე მასშტაბურად აისახა მედიაში. 1989 წლის გაზაფხულზე გამოქვეყნებულ სტატიებში ეროვნული მოძრაობა ანტისახელმწიფოებრივ მოვლენადაა მოხსენიებული, ზაფხულში გაზეთის ფურცლებიდან უკვე ისმის არა მხოლოდ ხელისუფლების წარმომადგენლების ან პარტიული ინტელიგენციის ხმა, არამედ საზოგადოებრივი აზრიც, მოსახლეობის თამამი შეკითხვები: აქვს თუ არა უფლება საქართველოს მოითხოვოს დამოუკიდებლობა? რა იყო ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მიზეზი? ნელ-ნელა იცვლება მედიის ენა რედაქციის მიერ მომზადებულ მასალაშიც. მაგ.: შემოდგომაზე ეროვნული მოძრაობის ლიდერები უკვე მამულიშვილებად არიან ნახსენები და მერაბ კოსტავას გარდაცვალების გამო გამოქვეყნებული სტატიები სამგლოვიარო ხასიათისაა, მისი აქტიურობა, განსაკუთრებით აფხაზეთის მოვლენების დროს - გმირობადაა შერაცხული.

ამრიგად, მართალია ნელა, მაგრამ იცვლებოდა მედიის ენა, მესიჯები, პათოსი და ტენდენციები. თუ წლის დასაწყისში ძირითადად პარტიული ნომენკლატურის მიერ შექმნილი შინაარსი გვხვდებოდა, წლის მეორე ნახევარში უკვე მედიის შინაარსი, დღის წესრიგი და ფრეიმები მოვლენათა გავლენითაც იქმნება. იცვლება მედიის ადრესატები და წყაროები, ხელისუფლების წარმომადგენლებთან ერთად უკვე უბრალო მკითხველების კრიტიკულ წერილებსაც ვხვდებით. ისიც საინტერესოა, რომ ჩვენ მიერ შესწავლილი გაზეთები მომდევნო წლებშიც გამოდის და საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ ისინი პრაქტიკულად სხვა შინაარსის გაზეთებად იქცევიან, სადაც საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენები უფრო ობიექტურად ფასდება.

ჯამში, 1989 წელს პერიოდული გამოცემები კონცეპტუალურად იყო მაინც პარტიული იდეოლოგიის მატარებელი და მისი ძირითადი წყაროც იყო უფრო სახელისუფლებო ორგანოები/პირები. თუმცა წლის ბოლოს საბჭოური იდეოლოგიის მატარებლობა უკვე წარსული ინერციით იყო განპირობებული,

ვიდრე ამ იდეოლოგიის გაზიარებით. ცხადია, წლების განმავლობაში პარტიული იდეოლოგიით მართული პრესა უცებ ვერ ტრანსფორმირდებოდა, ვერც სამეტყველო ენას, ფრეიმებს ან წყაროებს შეიცვლიდა ერთბაშად. თუმცა, ფაქტია, რომ აფხაზეთის პრესაში, საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოვლენების კონტექსტში იკვეთება საქართველოს დამოუკიდებლობისა და ეროვნული მოძრაობის იდეოლოგია, საზოგადოებრივი აზრი ხდება ერთ-ერთი წყარო მოვლენების სწორად აღქმისთვის და მცირედ ცვლილებებს განიცდის ჟურნალისტური ენაც. ეს ცვლილებები მომდევნო წლებში ქვეყანაში მიმდინარე პროცესების პარალელურად - კიდევ უფრო აშკარა და თვალსაჩინო ხდება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გამახარია ჯ., ქართულ-აფხაზურ ურთიერთობათა ისტორიიდან / რედ.: ლევან თოიძე. - თბ. : საქართველო, 1991;
2. ვაჩნაძემ., საქართველოს ახალი და უახლესი ისტორიის საკითხები / [რედ.: გულივერ იობაშვილი]. - თბ. : ინტელექტი, 1998;
3. ზურაბიშვილი თ., თვისებრივი მეთოდები სოციალურკ ვლევამი: სალექციო კურსი სოც. მეცნ. მაგისტრატურისათვის / თინათინ ზურაბიშვილი; [მთ. რედ.: მარინე ჩიტაშვილი, ენობრ. რედ.: ლია კაჭარავა] - თბ.: სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი, 2006;
4. იზორია ლ. „აფხაზური სეპარატისტული მოძრაობა 1945–1993 წწ.“, თბ. 2015;
5. კაპანაძე გ. „ქართული მედია და დემოკრატიზაციის პროცესი საქართველოში“. თბ., 2004;
6. კვესელავა ი. დისიდენტური მოძრაობა საქართველოში. თბ., 1999;
7. კვესელავა ი. საბჭოური პოლიტიკური მმართველობა და ანტისაზოგადოებრივი მოვლენების თავისებურებანი. თბ. 1999;
8. კვესელავა ი. საქართველოს ეკონომიკური და პოლიტიკური ორგანიზაციის ზოგიერთი საკითხი. თბ. 1999;
9. მაჭარაშვილი ნ, ბასილაია ე, ტანგიაშვილი ნ. პოლიტიკის ადვოკატირების წარმატება საქართველოში: არასამთავრობო ორგანიზაციების საჯაროპოლიტიკაზე ზეგავლენისშესაძლებლობები. თბ. 2015;
10. მასიაშვილი ხ.: „სამშობლო, ერი, სახელმწიფო და ქართული ელიტები“, <https://semioticsjournal.wordpress.com>;
11. ნარკვევები საქართველოს ისტორიიდან: აფხაზეთი უძველესი დროიდან დღემდე / [ავტ. კოლ.: ჯემალ გამახარია, ლიაახალაძე, მალხაზ ბარამიძე და სხვ.; სარედ. კოლ.: ჯემალ გამახარია და სხვ.]; თბ., 2007;
12. პაპასქირი, ზ. აფხაზეთი საქართველოა: [ისტორიულ-პუბლიცისტური სტატიები] / ზურაბ პაპასქირი; [რედ. როინ მეტრეველი]; თსუ-ს სოხუმის ფილიალი, აფხაზეთიდან დევნილთა კავშირი. - თბ., 1998;

13. სონლულაშვილი ა. 9 აპრილის სისხლიანი ტრაგედია/[რედ.: ა. დაუშვილი]; საქ. მეცნ. აკად. ივ. ჯავახიშვილის სახ. ისტორიისა და ეთნოგრაფიის ინ-ტი. - თბ., 1999;
14. „საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის“ ვებგვერდი: www.npg.gov.ge;
15. საქართველოს ისტორია, XX საუკუნე : სახელმძღვ. ისტ. ფაკ. სტუდ. / [ავტ.: ვახტანგ გურული, მერაბ ვაჩნაძე, დიმიტრი შველიძე და სხვ.] ; თსუ. - თბ., 2003;
16. ყორანაშვილი, გ. 9 აპრილი: მითი და სინამდვილე: (ისტორიკოსის თვალთახედვით). - თბ.: 2001;
17. შველიძე დ., პოლიტიკური დაპირისპირებები და ეროვნული ხელისუფლების დამხობა საქართველოში (1987-1992 წწ.)/[რედ. ვახტანგ გურული]. - თბ., 2008;

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Ana Bakanidze

Abkhazian region press in the context of socio-political events (according to the
1989 year's press materials)

Mass Communication and Media Study

The Thesis Submitted in partial fulfillment of the requirements for the
degree of
Master of Mass Communication and Media Studies

Supervisor: Mari tsereteli

Tbilisi, 2018